

Projektet Skogsägarrörelsens historia

Skogsägarnas Riksförbund – roll och verksamhet

Ulf Österblom

**LRF Skogsägarna
2018**

ISBN 978-91-7446-104-6

Innehållsförteckning

Projektet Skogsägarrörelsens historia.	4
Inledning.	4
Projektbeskrivning.	4
Författarens introduktion	5
1930-talet.	6
1940-talet.	6
1950-talet.	7
Industrisatsningen	7
Skogsbruksområden.	7
Engagemang i skogsforskningen.	7
1960-talet.	8
Arrondering i fokus	8
Utbildningen expanderar	8
Affärer i egen regi	8
Skogsbrukets lönsamhet	8
Prisdifferentiering och leveransplikt	8
Gnissel i styrelsen.	8
VD-skiften	9
Utredning om arbetsformer – och fusion.	9
Vänerskog och ”första” Mellanskog	9
1970-talet.	9
Ny organisation	9
Affärsdrivande dotterbolag	9
Statistik 1969	9
Utbildning och utboverksamhet	10
Arbetsgivarorganisation.	10
Relationen till LRF.	10
Klyvning av koncernen och chefsbyten	10
Föreningskriserna.	11
Skåneskog.	11
Ncb.	12
Åsling-gruppen.	12
Södra Skogsägarna.	12
1980-talet.	12
Vänerskog.	12
Krisens orsaker – en personlig kommentar	12
Bantning av administrationen	13
Avveckling och utförsäljning av dotterbolag	13
Nya stadgar – med nytt uppdrag.	13
Avtalet med LRF avslutas	14
Utvecklade arbets- och samverkansformer.	14
1990-talet.	14
Den internationella arenan	14
Medlemskap i internationella organisationer	14
Aktivt stöd för EG/EU-medlemskap.	15
Familjeskogsbruk.	15
Ja till EU!	15
Skogscertifieringen.	16

Strategiernas decennium	16
Riksförbundets agenda	16
Nya kriser	16
LRF Skogsägarna bildas.	17
Ordförande- och chefsbyten	17
2000-talet (2000 – 2010)	17
EU-frågor.	18
Ny chef.	18
Strategi för svenskt familjeskogsbruk	18
Riksförbundets roll – sammanfattning och personliga reflexioner.	19
Styrning och stadgar.	19
Samarbete med föreningarna.	20
Varför skogsägarföreningar?	21
Tyngdpunkter i verksamheten	22
Skogspolitiken – den röda tråden.	23
Bilaga 1: Skogsägarrörelsen – strukturutvecklingen under sju decennier.	25
Bilaga 2: Ordförande och chefstjänstemän från 1932 till 2010.	29
Bilaga 3: SSR-koncernen 1976-1984.	31
Bilaga 4: Stämmodokumentet ”LRF Jord och Skog”	34
Inledning.	34
Utgångspunkter.	34
Organisation	34
LRFs Skogsägardelegation	35
Verksamheten	35
Resurser och finansiering	36
Tidsplanering	36
Källförteckning	37

Projektet Skogsägarrörelsens historia

Inledning

Flera av de svenska skogsägarföreningarna har i samband med jubileer, föreningsfusioner och liknande dokumenterat sin historia och verksamhet i form av någon minnesskrift eller annan sammanställning. Det finns också i deras arkiv mycket dokumentation bevarad som inte publicerats och som är värdefull för framtiden. Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund (SSR) publicerade år 1957 skriften ”Skogsbönder går samman” som beskriver bildandet av de olika skogsägarföreningarna och deras första verksamhetsår inklusive riksförbundet och dess roll. 1980 kom ytterligare en skrift med samma inriktning ”Skogsägarföreningarna i ett historiskt perspektiv” med Bengt Andersson, Jan Häckner och Lars Lönnstedt som författare. Men en samlad genomgång och analys av detta historiskt intressanta material fram tills nu har inte gjorts, dvs. en sammanställning som beskriver utvecklingen av den svenska producentkooperativa skogsägarrörelsen som helhet, men också en beskrivning och analys av de krafter som ligger bakom denna i många avseenden enastående utveckling. Det gäller frågeställningar som hur skogsägarrörelsen påverkat svenskt skogsbruk när det gäller skogslagstiftning, kunskapsutveckling, teknikutveckling, virkesförsörjning, prissättning, virkesförädling mm. Några av oss som under många år varit verksamma i skogsägarrörelsen, både i föreningar och på central nivå har sett det som viktigt att dessa frågor blir belysta och att skogsägarrörelsens historiska insatser blir dokumenterade. Mot bakgrund av detta startade vi ett projekt där vi försökt fånga upp några av dessa intressanta frågeställningar.

Projektbeskrivning

1. Att uppdatera och komplettera de faktasammanställningar som gjorts tidigare. Vi syftar framförallt på ”Skogsbönder går samman” (1957) och ”Skogsägareföreningarna i ett historiskt perspektiv” (1980). Denna del av projektet har genomförts som ett examensarbete inom SLU:s skogliga fakultet.

2. Att ur ett historiskt perspektiv beskriva skogsägarrörelsens framväxt och utveckling till en betydande kraft i svensk skogsnäring I kooperativ samverkan har de privata skogsägarna satt verksamhetsmål och inriktat sina samlade resurser för att inom strategiska ämnesområden som virkesmarknad, näringspolitik, skogsbruksservice och kunskapsspridning kunna både agera och reagera för att stärka familjeskogbrukets framtidsutsikter och positioner. För varje ämnesområde ansvarar en författare. Denna del utgör tyngdpunkten i projektet.

3. Att leta upp och göra en sammanställning av det arkivmaterial som finns om skogsägarföreningarna och riksförbundet samt att göra en sammanställning av all den litteratur som handlar om skogsägarföreningarna och dess verksamhet.

4. Att sammanställa och digitalisera det intervju-material som redan finns med personer som under lång tid var förtroendevalda eller anställda i skogsägarrörelsen samt komplettera detta material med nya intervjuer.

Vi hoppas och tror att projektet kan bli ett viktigt bidrag till den historiska dokumentationen av skogsägarrörelsen. Vår förhoppning är också att detta material skall kunna intressera forskare till att gå vidare inom ämnesområdena som vi lyfter fram och fördjupa forskningen om skogsägarrörelsens och dess insatser inom svensk skogsnäring.

Projektet har finansierats av Skogsägarnas Forskningsfond och Gunnar Hedlunds forskningsfond och vi vill i detta sammanhang framföra ett stort tack för det stöd vi fått från LRF Skogsägarnas ledning.

Sven Sjunnesson, ordförande i projektgruppen
Jan Sandström
Ola Persson
Ulf Österblom

Författarens introduktion

Riksförbundets bildande och verksamhet under organisationens första 25 år finns väl och utförligt beskriven i jubileumsskriften ”Skogsbönder går samman” (1957). Också i ”Skogsägareföreningarna i ett historiskt perspektiv” (1980) berörs riksförbundets verksamhet fram till 1979 – dock mer summariskt.

För mer ingående studier av riksförbundet fram till slutet av 1950-talet hänvisas alltså till jubileumsskriften från 1957. I denna rapport ges endast en översiktlig sammanfattning av förbundets verksamhet under tiden fram till 1960.

Redovisningen sker i decennieavsnitt – från 30-tal till 00-tal. Bl.a. beskrivs:

- Prioriterade uppgifter
- Viktiga förändringar i verksamheten
- Ekonomi
- Antal medlemmar
- Bemanning och kompetenser
- Förbundsledning
- Kommersiell verksamhet och dotterföretag

I ett sista sammanfattande avsnitt redovisas (delvis som författarens personliga kommentarer) hur förbundets arbetssätt och roll i skogsägarrörelsen har utvecklats sedan början av 1970-talet. Där kommenteras också hur förbundets stadgar anpassats till förändringar i omvärlden.

I en bilaga (1) redovisas hur föreningsstrukturen har förändrats från 1930-talet till millennieskiftet och hur fusioner och konkurser har påverkat antalet föreningar som är medlemmar i förbundet.

”Riksförbundet” eller ”förbundet” i den här skiften står för:

Skogsägareföreningarnas Riksförbund -1937

Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund (SSR) 1937-1984

Skogsägarnas Riksförbund 1984-1999

1930-talet

Först vid fjärde försöket lyckades man hösten 1932 bilda en riksorganisation för landets skogsägareföreningar – Skogsägareföreningarnas Riksförbund. Vid konstitueringen deltog 11 föreningar. Ordförande i styrelsen, som hade 8 ordinarie ledamöter, blev L. J. Grönstedt från Ljusdal. Förbundets personella och ekonomiska resurser var mycket begränsade. Verksamheten leddes av tre ”sekreterare” i södra (Åke Hallander), mellersta (Tor Kjellberg) och norra Sverige (Gunnar Hedlund).

I en skrivelse till regeringen anmäldes tillblivelsen och uppgavs syftet vara:

”... möjliggörandet och främjandet av ett ekonomiskt bärigt skogsbruk, främst evad det rör de privata skogsägarna, stora och små.”

Viktiga arbetsuppgifter var från starten bl. a. att

- företräda föreningarna inför statsmakterna
- verka för rättvisa mätningsbestämmelser
- hjälpa föreningarna med organisationsfrågor
- bevaka och informera om virkesmarknaden
- föra prisstatistik.

1936 presenterades ”Grundlinjer för skogsägareorganisationen i Sverige” ett dokument som kom att bli ett rättesnöre för både föreningarna och riksförbundet. Bl. a. innehöll det förslag till normalstadgar för föreningarna (som alla föreslogs bli ekonomiska föreningar) och en analys av riksförbundets framtida status. Här lades grunden till förbundets framtida roll, t. ex. den kommersiella verksamheten.

Förbundet fick först 1937 en fast och sammanhållen administration. Då anställdes Erik A. Lindh som central sekreterare och ett fast kansli upprättades på Drottninggatan 14 i Stockholm.

Vid utgången av 1937 var 20 föreningar anslutna till riksförbundet – med totalt drygt 13.000 medlemmar som ägde ca 1.4 miljoner ha skogsmark.

1938 ombildades förbundet till en ekonomisk förening – Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund u.p.a. (SSR). Till styrelseordförande valdes Nils R. Berg från Jönköping. Främsta skälet till ombildningen var föreningarnas behov av en nationell samordning av virkesexporten i ett läge med stort överskott av massaved.

SSR:s exportverksamhet var inledningsvis begränsad – 2.7 milj. kr. år 1938. Under kriget minskade exportmöjligheterna. Både föreningarnas och SSR:s

verksamhet kom i stället att domineras av bränsleförsörjningen. För riksförbundets del gällde det främst täta kontakter, överläggningar och avtal med statsmakterna, särskilt Bränslekommissionen. Redan hösten 1938 hade SSR till Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap överlämnat en skrivelse ”Angående vedbränsleförsörjningen under kristid”, i vilken man konstaterade att inga nya organisationer behövdes – skogsägareföreningarna var väl rustade för uppdraget.

Redan i slutet av 30-talet var hela landet täckt av ett 30-tal skogsägareföreningar (alla ekonomiska). I avsnittet ”Strukturutveckling i skogsägarorganisationen” (bilaga 1) redovisas förändringen över tid fram till 2000-talet.

1940-talet

Kriget innebar en drastisk omställning för föreningarna och riksförbundet. Virkesexporten (som också innehöll sågade trävaror) kom att begränsas dels på grund av den fysiska avspärrningen, dels beroende på Bränslekommissionens politik. Trots svårigheterna inrättades 1944 en exportavdelning i riksförbundet.

Bränsleförsörjningen kom alltså att bli en av föreningarnas och förbundets huvuduppgifter under krigsåren. Den blev mycket omfattande och arbetskrävande men skapade samtidigt möjligheter att bygga upp en väl fungerande fältorganisation och central administration. Och inte minst att förstärka organisationens finansiella ställning. (Mer om detta i projektrapporten ”Skogsägarrörelsen och virkesmarknaden”).

Redan under 30-talet startade riksförbundet utbildnings- och demonstrationsverksamhet bl.a. om brännvedsproduktion och skogsvård. Under 40-talet ökades insatserna och utbudet breddades till bl. a. skogstekniska demonstrationer.

I nya stadgar 1941 kodifierades riksförbundets roll som affärsmässig aktör och samordnare av föreningarnas försäljningar på export och till stora gemensamma köpare inom landet, t.ex. SJ.

Man förutsatte att förbundet skulle vara avtalslutande part för kontrakt som omfattade hela landet.

1941 fick riksförbundet sin första verkställande direktör, Sten Wennerholm, och dessutom förstärktes kansliet med en kameral avdelning. Kontoret flyttades

från Drottninggatan till Parmätargatan 7 på Kungsholmen.

1943 tillträdde Nils Herlitz som ny VD och efterträddes 1949 av Nils Malmfors.

Vid årsstämman 1942 utsågs Gustaf Wirenfeldt till ny ordförande. Han efterträddes 1946 av Gunnar Hedlund, som med avbrott för regeringsuppdrag m.m. kom att förbli ordförande till och med 1977.

Redan 1943 tillsatte förbundets styrelse en "Fredsberedskapskommitté" som skulle förbereda organisationen för de nya förutsättningarna för verksamheten efter krigsslutet, bl.a. med återupptagen import av fossila bränslen och möjlighet till virkesexport. Kommittén föreslog också åtgärder för att stärka kapitalanskaffningen t.ex. via insatsbetalningar.

1950-talet

1950 tillträdde Gösta Olhammar som ny verkställande direktör.

Under 50-talet kom två frågor att bli dominerande i förbundets verksamhet, föreningarnas industriengagemang samt organisation och förnyelse av fältverksamheten via skogsbruksområden.

Industrisatsningen

Redan under 40-talet hade föreningarna börjat investera i förädling. Det gällde i allmänhet mindre trämekaniska industrier, främst sågverk. År 1943 drabbades delar av Sydsverige av en svår stormfällning. Några föreningar valde då att förvärva ett antal sågverk för att kunna ta hand om medlemmarnas timmer. Satsningarna på trämekanisk industri fortsatte i ökad takt, och nu främst som nyinvesteringar i rationella anläggningar. Vid slutet av 50-talet drev föreningarna 80 sågverk. Riksförbundet spelade ingen aktiv roll i föreningarnas sågverkssatsningar.

Det gjorde man däremot i beslutet att gemensamt inom skogsägarrörelsen bygga en modern cellulosa-industri. På initiativ av Gösta Edström fick riksförbundet uppdraget att utreda förutsättningarna för samverkansprojektet. 1952 fattades beslut om projektet. Det innebar startskottet för projektering av en sulfatfabrik i Mönsterås med kapaciteten 70.000 ton. Byggandet startade 1957 och fabriken togs i drift 1959.

Skogsbruksområden

1954 presenterade riksförbundet förslaget att föreningarna skulle bilda skogsbruksområden för att stärka och utveckla fältverksamheten. Genom samordnad planering av avverkningar och skogsvårdsarbeten skulle föreningen kunna erbjuda sina medlemmar bättre ekonomiska villkor. Det första skogsbruksområdet bildades i Hammerdal, Jämtland, 1955. 1959 fanns 2.600 medlemmar i 38 områden omfattande totalt 200.000 hektar.

(Mer om skogsbruksområdena i projektrapporten "Skogsägarrörelsen och skogsbruksområdena")

Engagemang i skogsforskningen

1959 går riksförbundet in som huvudman i Föreningen Skogsträdsförädling, och i början av 60-talet deltar man aktivt i förspelet till bildandet av Forskningsstiftelsen Skogsarbeten. Anledningen var att man ville skapa en stark bas för tillämpad forskning inom skogsteknik och skogsgenetik.

Statistik 1959

- Riksförbundet hade 24 medlemsföreningar med 126.300 medlemmar som ägde 6.5 milj. ha skogsmark
- 25 anställda
- 1.624.000 kr i omsättning
- 56 milj. kr i exportförsäljning (i huvudsak sågade trävaror)

1960-talet

Under decenniet genomfördes en rad organisationsförändringar i förbundet som ett led i att anpassa verksamheten till omvärldens krav. Redan i början av 60-talet delades verksamheten upp i:

- Programbunden verksamhet bestående av tre avdelningar, Skogspolitik, Virkesmarknad och Utveckling/utbildning
- Uppdragsverksamhet för medlemsföreningarna – främst export
- Kommersiell verksamhet i egen regi

1963 träffades en överenskommelse med medlemsföreningarna om att förlänga (med fem år) avtalet om export av sågade trävaror för föreningarnas räkning. Samma år flyttade förbundet kontoret till Sankt Eriksgatan (vid Fridhemsplan) där man stannade till 1978.

Arrondering i fokus

I början av decenniet skapades en särskild avdelning i riksförbundet för struktur- och arronderingsfrågor under ledning av en lantmätare. Arronderingsfrågorna var högt prioriterade under några år.

1961 trycktes ett specialnummer av förbundets tidning ”Skogsägaren” i 300.000 exemplar med temat omarrondering och två år senare genomfördes en informationskampanj (”Rationalisering i bondeskog”) med 6.000 deltagare i 17 föreningar. Redan 1965 blev strukturfrågorna en del av de generella utvecklingsfrågorna och inlemdes i den nybildade Organisationsavdelningen.

Utbildningen expanderar

Riksförbundet fick en allt större betydelse för att centralt utveckla olika utbildningsprojekt. Utöver arronderingsfrågorna storsatsades 1963 på studiecirkeln ”Skogsgården” (800 cirklar).

1964-65 startades kampanjen ”Öka årsringen” med temat skogsgödsling i bondeskog. Konferens genomfördes i samband med Skogsveckan och demonstrationsytor anlades i samtliga skogsbruksområden. 1963 genomfördes 40 skogstekniska demonstrationer runt om i landet.

Affärer i egen regi

1960 övertog förbundet ”Skogs- och flottningsmateriel AB” från Svenska Skogsvårdsföreningen. Bolaget bytte 1967 namn till Skogsmateriel AB. Företaget var specialiserat på försäljning och utveckling av redskap för skogsbruket. Förbundet kom att utnyttja bolaget för demonstrationer av den skogstekniska utvecklingen.

Skogsbrukets lönsamhet

1964 uppdrog riksförbundet åt professor Thorsten Streiffert, Skogshögskolan, att jämföra lönsamheten i olika företagsformer inom skogsbruket. Bakgrunden var den politiska kampanj som fördes mot bondeägd skog ur ett samhällsperspektiv. I sin analys ”Lönsamheten hos olika skogsbruk med särskild hänsyn till företagsformer” konstaterar Streiffert att ”... perioden 1954-60, har bondeskogsbruket under denna tid haft en något högre räntabilitet än statsskogsbruket i motsvarande landsdelar ...”.

Analysen blev ett viktigt hjälpmedel för att stärka skogsägarrörelsens position i den politiska debatten.

Prisdifferentiering och leveransplikt

Särskilt frågan om differentierade virkespriser behandlades ingående i utredningar genomförda inom förbundet, men inga beslut fattades på central nivå. Också stadgebestämmelserna om leveransplikt nagelfors vid flera tillfällen, dock utan formella beslut om förändring eftersom det rädde delade meningar inom föreningskretsen.

Gnissel i styrelsen

Under 1966 uppstod en inflammerad debatt i riksförbundets styrelse om lämpligheten att förbundets ordförande Gunnar Hedlund samtidigt var VD i industribolaget Ncb. Flera ledamöter ansåg det olämpligt och frågan gick till omröstning. En majoritet avvisade dock kravet att dubbelrollen skulle upphöra.

VD-skiften

1962 gick Gösta Olhammar i pension efter 12 år som VD. Hans efterträdare blev Karl-Erik Önneshj, statssekreterare i regeringskansliet. Önneshj lämnade VD-posten 1967 och efterträddes av Wilhelm Wessén som var t.f. till 1969, då Kjell Kilander tog över chefsskapet.

Utredning om arbetsformer – och fusion

1967 startade en utredning om förbundets arbetsformer som under 1968 kom att utvecklas till en ingående prövning av om förbundet borde gå samman med Sveriges Lantbruksförbund.

Medlemsföreningarna ställde sig i princip positiva till ett samgående – liksom Lantbruksförbundet. Men frågan kom inte till ett slutligt avgörande, främst eftersom en fusion mellan Lantbruksförbundet och den fackliga organisationen Riksförbundet Landsbygdens Folk (RLF) förbereddes. När fusionen, som ledde fram till bildandet av Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), hade genomförts lades frågan på is under ett par år, men aktualiserades åter på 1970-talet.

Vänerskog och ”första” Mellanskog

Under 1968 inleddes arbetet med att genomföra två omfattande fusionsprojekt, nämligen Vänerskog och ”första” Mellanskog, som avsåg Dalarnas, Gästriklands resp. Hälsinglands skogsägareföreningar. Särskilt i förarbetet att bilda storföreningen Vänerskog tog riksförbundet en aktiv del.

Statistik 1969

- Vid årets början var 19 föreningar (med närmare 133.000 medlemmar som ägde drygt 6,9 milj ha skog) anslutna till förbundet. Som en följd av ovan nämnda fusioner minskade antalet föreningar till 12 fr.o.m. 1970.
- 30 anställda i förbundet. Ytterligare 9 medarbetare i dotterföretaget Skogsmateriel.

1970-talet

Decenniet blev dramatiskt för skogsägarrörelsen. Den djupa krisen för skogsindustrin som blev tydlig i mitten av 70-talet eskalerade mot slutet av årtiondet och drabbade särskilt hårt skogsägareföreningarnas industrier. Skåneskogs konkurs, Ncb:s och Södra Skogsägarnas ekonomiska problem kom från 1978 att helt dominera agendan för riksförbundet. Dessutom blev förbundets egen ekonomiska ställning alltmer prekär.

Före krisperioden genomfördes stora förändringar av förbundets administration – och en omfattande affärsverksamhet byggdes upp.

Följetongen om en eventuell fusion med LRF fortsatte under större delen av 70-talet.

Ny organisation

1971 bildades ett servicebolag – Skogsägarnas Ekonomi AB (Skogek) – som övertog driften av förbundets verksamhet.

1973 fick förbundet en ny administrativ organisation som delade upp verksamheten i sekretariat, projekt och affärsverksamhet.

Sekretariatet ansvarade för skogspolitik, information och representation m.m.

Inom projektverksamheten var tanken att enskilda eller grupper av föreningar kunde ”beställa” tjänster rörande virkesmarknadsfrågor, utbildning etc.

I affärsverksamheten samlades dotterföretagen.

I efterhand kan konstateras att organisationsmodellen var svår att tillämpa fullt ut på gränsdragningsproblem mellan den verksamhet som bedrevs i sekretariatet resp. projektorganisationen.

1970 utsågs Börje Ohlsén till ny skogsdirektör. 1973 efterträddes han av Bo Hansson.

Affärsdrivande dotterbolag

Fram till 1971 hade förbundet endast ett affärsdrivande dotterbolag – Skogsmateriel AB.

Detta år bildades SSR Sågverksmateriel AB (senare Sägma AB) som startar handel med sågverksutrustning. Senare inköptes bl a Edvin Gardmo AB och AB Rundvirke.

Utbildning och utboverksamhet

Förbundet ökade i början av 70-talet insatserna inom utbildningsområdet – både i form av studiecirkel (Skogsbonden) för skogsägare/medlemmar och kvalificerad utbildning av föreningarnas inspektorer. Redan 1972 startade förbundet viss verksamhet för att stödja föreningarnas kontakter med utboskogsägare i Stockholm – både medlemmar och potentiella medlemmar. 1977 utvidgades stödet till ett bemannat kontor.

Arbetsgivarorganisation

Under några år på 70-talet fungerade riksförbundet som arbetsgivarorganisation för medlemsföreningarna i Norrland och Dalarna

Relationen till LRF

1972 återupptogs diskussionerna om eventuellt samgående med LRF. En ny utredning tillsattes och en oenig styrelse föreslog 1973 års stämma att arbeta för en fusion med LRF.

Stämman godkände förslaget, men två föreningar reserverade sig – Södra Skogsägarna och Örnköldsviks Skogsägare.

Oenigheten gjorde att den fortsatta hanteringen av frågan gick i riktning mot ett avtal om samarbete i stället för en fusion. 1974 diskuterade styrelsen två förslag:

1. Likvidation av förbundet och inrättande av en Skogsdelegation inom LRF
2. Fortsatt och utvecklat samarbete med LRF baserat på en protokollsanteckning om innehållet i framtida samverkan mellan förbunden.

Styrelsen beslöt att föreslå stämman att välja linje 2 vilket också skedde.

Det uppstod emellertid osäkerhet om hur den fortsatta beredningen skulle göras och samtalen i utredningsgruppen ledde inte till några konkreta resultat. Irritationen var stor på båda sidor och ledde till att LRF 1976 beslutade inrätta en Skogsavdelning.

1978 – i skuggan av skogsägarrörelsens kris – slöts till slut ett avtal om samverkan mellan LRF och förbundet. Det innehöll dels ett ekonomiskt tillskott från LRF (1 Mkr per år), dels en viss samordning av kanslifunktionerna. Förbundets nya kontorsadress blev Klara Östra Kyrkogata 12 (Bondtolvan). Personalstyrkan krymptes men det skedde inga drastiska förändringar av verksamheten.

Klyvning av koncernen och chefsbyten

Efter ingående överläggningar i styrelsen 1977 beslöts att dela upp koncernen i en del med kärnverksamheten (SSR) som svarade för riksförbundets traditionella verksamhet samt ett nytt bolag, Skogsägarinvest, i vilket samlades all affärsdrivande verksamhet.

Skogsägareföreningarna/medlemmarna gick in som delägare i Skogsägarinvest och SSR/Skogek blev minoritetsägare. Förändringen motiverades med att det fanns ett behov att renodla och förtydliga SSR:s olika roller. SSR/Skogecks VD, Kjell Kilander, blev även VD för AB Skogsägarinvest.

I bilaga 3 ges en beskrivning av koncernstrukturen.

Den nya strukturen blev dock en kortsiktig lösning. Under trycket av den ekonomiska krisen i skogsnäringen i allmänhet och inom skogsägareföreningarna i synnerhet beslöt styrelsen att upplösa den nya konstruktionen. SSR/Skogek blev 1980 ånyo helägare till samtliga dotterföretag som var samlade i Skogsägarinvest.

Den ekonomiska krisen för koncernen skärptes ytterligare och ledde till konkurs för ett av koncernens bolag, Dendro Maskin AB.

Moderbolaget, SSR/Skogek, kom under stark ekonomisk press men kunde överleva genom finansiellt bistånd från medlemsföreningarna och LRF enligt det samarbetsavtal som tidigare redovisats.

Styrelsen uppdrog åt den nya koncernledningen att under ordnade former genomföra en avyttring av samtliga affärsdrivande dotterföretag. Försäljningarna skedde under 1980-talet och beskrivs i ett senare avsnitt.

Redan i slutet av 1977 utsåg styrelsen Erik Lundh till t.f. VD för SSR/Skogek och i juni 1978 blev han ordinarie VD och koncernchef. Kjell Kilander lämnade 1979 alla uppdrag i koncernen.

Erik Lundh

Gunnar Hedlund avgår som ordförande och efterträds 1978 av Carl Lindén, Vänerskog.

Han efterträds 1979 i sin tur av Sven Jansson, ordförande i Vänerskog.

Föreningskriserna

Kriserna i skogsägareföreningarna, eller egentligen i deras industribolag, kom att prägla riksförbundets verksamhet under åren 1978–1983.

Särskilt insatskrävande blev konkurserna i Skåneskog och Vänerskog. Förbundet fick dels ansvaret för att stabilisera virkesmarknaden i de berörda områdena, dels att mycket aktivt delta i bildandet av nya skogsägareföreningar. Konkurserna innebar också betydande kapitalförluster för riksförbundet. Också Mälarskog fick stora ekonomiska problem, men här bistod LRF med en lösning genom att bl a förvärva fastigheter från föreningen. Även Norrbottens läns Skogsägare (NLS) fick problem, som dock kunde lösas via en ekonomisk uppgörelse med Ncb samt med organisations- och strukturåtgärder föreslagna av riksförbundet.

Skåneskog

Riksförbundet fick den första tydliga signalen om Skåneskogs ekonomiska svårigheter på senhösten 1977. Då begärde Skåneskog en borgen av förbundet för ett lån på 2 milj. kr. Styrelsen uppdrog åt arbetsutskottet att ta fram ett beslutsunderlag.

Under 1978 blev föreningens kris alltmer akut och kom att bli en stående punkt på dagordningen vid förbundets styrelsesammanträden.

I samverkan med LRF engagerade sig förbundet för att söka utvägar. Också regeringen kontaktades. Sedan regeringen valt att inte medverka med ekonomiskt stöd försattes Skåneskog i konkurs i slutet av november 1978.

SSR tog omgående kontakt med konkursförvaltaren, som - efter viss tvekan - accepterade riksförbundets förslag att ta ansvar för konkursboets skogsbruks- och virkesmarknadsverksamhet. Avtalet undertecknades sedan Skåneskogs personal ställt sig positiv till lösningen.

Ett vilande SSR-bolag ombildades till Skogsägarnas Virkes AB, som kom att bli verktyget för att stabilisera situationen för Skåneskogs medlemmar i avvaktan på bildandet av en ny skogsägareförening i Skåne. Leveransavtal träffades med bl a Södra Skogsägarna.

Riksförbundet fick tillsammans med LRF:s provinsförbund i Skåne ansvaret för att snarast bilda den nya föreningen. Processen startade redan i januari 1979 och baserades på diskussionerna vid ett stort antal skogsägarmöten. Resultatet från mötena omsattes i fyra alternativa förslag som gick till omröstning bland Skåneskogs f.d. medlemmar.

Alternativen var:

- En ny skogsägareförening omfattande hela Skåne (två olika varianter)
- Bildandet av en nordlig och en sydlig förening
- Anslutning till Södra Skogsägarna.

Utgången blev ett tydligt ja till en ny förening omfattande hela Skåne.

Redan i april 1979 konstituerades den nya föreningen – Skånes Skogsägare.

Det kapital som genererats i Skogsägarnas Virkes AB kunde överföras till Skånes Skogsägare, som därmed fick en viss finansiell stabilitet.

Ncb

I januari 1978 stod det klart att Ncb, som ägdes av skogsägareföreningarna i Norrland och Dalarna var i en svår ekonomisk situation. Riksförbundets engagemang i denna kris begränsades till kontakter med regeringen och de utredare, främst den sk Lemne-kommittén, som tillsatts efter regeringens villkorsslån på 400 Mkr till Ncb. Kommittén skulle i första hand utreda läget för Ncb, men hade också som uppgift att analysera vissa frågor för den samlade skogsägarerörelsens industriinnehav. Men problemen fortsatte och fördjupades och 1979 förvärvade staten 74 procent av aktierna, vilket blev början på slutet för skogsägarföreningarnas roll i Ncb.

Åsling-gruppen

På initiativ av riksförbundet tillsattes hösten 1978 en grupp ledd av förre industriministern Nils G. Åsling för att analysera möjligheterna att samverka alternativt samordna föreningarnas industriverksamhet i ett ”paraplybolag”. Redan i februari 1979 avslutades projektet. Föreningarna var inte beredda att delta i den av gruppen föreslagna samordningen.

Södra Skogsägarna

Samtidigt som staten tog kontrollen över Ncb (1979) förvärvade man 40 procent av aktierna i Södra Skogsägarna AB (industribolaget). Riksförbundet hade ingen aktiv roll i uppgörelsen, men under perioden 1980-1982 fungerade förbundets VD Erik Lundh som ordförande i Södras industribolag. Statens inhopps blev dock ganska kortvarigt – redan 1984 kunde föreningen återköpa aktierna.

1980-talet

Riksförbundets verksamhet under de första åren på 80-talet dominerades av två frågor – Vänerskogs konkurs och den egna besvärliga ekonomin.

Vänerskog

I slutet av 1980 tvingades föreningen till betalningsinställelse och ackordsförhandlingar inleddes omgående. Redan i början av januari 1981 var ackordsuppgörelsen klar. Dessvärre gav den bara en kort frist; i december 1981 gick Vänerskog i konkurs. Riksförbundet var väl förberett och kunde med erfarenheter från Skåneskog snabbt aktivera ett nytt Skogsägarnas Virkes AB som efter överenskommelse med konkursförvaltaren startade virkeshandel och skogsbruksservice i Vänerskogs verksamhetsområde.

Samtidigt inleddes processen med att bilda nya skogsägareföreningar. I samarbete med LRF genomfördes ett stort antal möten med skogsägare för att diskutera hur nya föreningar borde bildas. Tidigt stod det klart att det saknades stöd för att bilda en förening i f.d. Vänerskogs ställe. Lösningen blev att i princip återgå till den föreningsstruktur som fanns före Vänerskogs bildande. Redan under hösten 1982 hade således nya skogsägareföreningar bildats i hela området – Värmlands Skogsägare, Västra Skogsägarna, Skaraborgs Skogsägare, Örebro Skogsägare och Västra Värmlands och Dals skogsägareförening. De fyra förstnämnda föreningarna blev medlemmar i riksförbundet men den sistnämnda föreningen valde att efter många turer avstå från medlemskap.

Tillgångar som genererats i Skogsägarnas Virkes AB:s verksamhet överfördes successivt till de nya medlemsföreningarna.

Riksförbundet förlorade drygt 3 miljoner kr i Vänerskogs konkurs.

Krisens orsaker – en personlig kommentar

Vid slutet av 1970-talet drabbades svensk skogsindustri av en djup kris. Det var alltså inte bara den skogsägarägda industrin som fick stora problem, men de ekonomiska konsekvenserna blev extra allvarliga för föreningsindustrin. Varför blev det så?

Kapitalbasen. I samtliga föreningars industribolag var det egna kapitalet otillräckligt. Andelen lånat kapital var alltför hög. En del av satsningarna på både nya och förvärvade industrier finansierades med lån från medlemmarna, men huvuddelen av medlen kom från finansmarknaden. Bankernas villighet att bistå föreningarna med nödvändigt kapital baserades ursprungligen på föreställningen att man kunde betrakta värdet på medlemmarnas fastigheter som en ”indirekt” säkerhet för lånen – ett synsätt som hade lanserats av företrädare för föreningarna i ett tidigt skede av industrisatsningarna.

För snabb expansion. På endast ett par decennier byggde föreningarna upp en betydande industrikapacitet – inte minst genom förvärv av befintliga anläggningar. Det kan ifrågasättas om man hade tillräcklig management-kapacitet för att kunna genomföra denna snabba expansion. Det gällde både finansiella riskbedömningar och behov av strukturåtgärder.

Det är också uppenbart att behovet av investeringar i modernisering av anläggningarna underskattades.

Råvaruförsörjning. I samband med krisen uppstod akuta problem med virkesförsörjningen till den förningsägda industrin. Det blev skarp konkurrens om virket på en marknad med minskat utbud och det visade sig vara svårt för föreningarna att konkurrera på en virkesmarknad som präglades av marginalprissättning. Föreningarnas traditionella inköpsformer fungerade mindre väl i det uppkomna marknadsläget. Konsekvensen för förningsindustrin blev försämrat kapacitetsutnyttjande och därmed högre kostnader.

Bristande samarbete. Föreningarnas industrisatsningar (med undantag av bildandet av Skogsägarnas Cellulosa AB på 50-talet) var sällan en fråga som behandlades i riksförbundets styrelse. Man kan t o m hävda att det förekom en intern ”konkurrens” mellan rörelsens industriblock, som direkt hämmade ett erfarenhetsutbyte mellan de olika aktörerna.

Riksförbundets styrelse blev därför ingen plattform för strategiska diskussioner om industrisatsningarnas inriktning.

Bantning av administrationen

Riksförbundets finansiella problem har berörts i ett tidigare avsnitt. En konsekvens blev en relativt kraftig minskning av bemanningen i början av 80-talet, men kärnverksamheterna (skogspolitik och virkesmarknad) fick behålla sina resurser. Utbildningsinsatserna fick successivt ökade resurser i samband med föreningarnas behov av fortbildning av personalen (särskilt skogsinspektorer).

I slutet av 80-talet startade förbundet tidskriften Vi Skogsägare, som blev medlemstidning för samtliga skogsägareföreningar. Föregångaren Skogsägaren lades ner 1978 som en följd av förbundets akuta ekonomiska problem.

Avveckling och utförsäljning av dotterbolag

Samtliga rörelsedrivande dotterföretag avvecklades eller försåldes under 80-talet. Som tidigare nämnts gick Dendro Maskin AB i konkurs. Söderhamnsbase-rade AB Rundvirke, ett bolag specialiserat på stolpar och andra specialsortiment, såldes 1984 till Ljusne Kätting AB. Köparen gick strax efter överlåtelsen i konkurs, men förbundet lyckades efter omfattande juridiska insatser återvinna lån och köpeskilling.

Skogsmateriel AB, ett välrenommerat företag specialiserat på utrustning för skogsbruket, såldes 1982 till Nordforest-Skogsdon AB (ett dotterföretag till Domänverket). Förbundet behöll emellertid 9 procent av aktierna ända till början av 90-talet.

I bilaga 3 ges en bild av den samlade koncernen före och efter kriserna samt ytterligare kommentarer om vissa dotterbolag.

Nya stadgar – med nytt uppdrag

År 1984 och 1988 genomfördes genomgripande ändringar av riksförbundets stadgar. Det gällde en allmän modernisering men framför allt kodifierades en ny roll för förbundet.

Dessutom förändrades de ekonomiska relationerna mellan förbundet och medlemsföreningarna. Insatsbestämmelserna förnyades och anpassades till situationen med ett flertal nya medlemmar som bild-

ats efter konkurserna. Bestämmelser om serviceavtal med medlemsföreningarna infördes också.

Men principiellt viktigast var riksförbundets namnbyte till Skogsägarnas Riksförbund och det nya uppdraget enligt ändamålsparagrafen – att inte bara arbeta för medlemsföreningarnas intressen, utan också *”främja ... primärmedlemmarnas ekonomiska och näringspolitiska intressen ...”*.

Avtalet med LRF avslutas

1982 sade LRF upp det samarbetsavtal med förbundet som träffats 1978. Det innebar att samarbetet i fortsättningen skedde i fria former, och att det ekonomiska stöd som LRF bistått med trappades ner och upphörde helt 1985.

Samtidigt flyttades förbundets kontor från ”Bondtolvan” till lokaler i grannhuset på Klarabergsgatan.

Utvecklade arbets- och samverkansformer

Under 80-talet fördjupades samarbetet såväl mellan riksförbundet och medlemsföreningarna som mellan riksförbundet och andra aktörer inom svensk skogs-näring.

Redan under 60- och 70-talen infördes relativt regelbundna möten mellan förbundet och föreningarnas ansvariga för viktiga sakområden – virkesmarknad, fältverksamhet, information/utbildning etc. Under 80- och 90-talen utvecklades samarbetet ytterligare och blev en integrerad del av förbundets arbetssätt.

I spåren av kriserna skedde täta ordförandebyten i riksförbundet. Sven Jansson, Vänerskog, avgick 1981 och efterträddes av Thorsten Nilsson, Södra Skogsägarna, som 1982 ersattes av Martin Alback, Norrskog. 1987 tillträdde Lars-Eric Åström, Södra Skogsägarna, som ordförande.

1990-talet

Decenniet kom för riksförbundet att präglas av en betydande satsning på det internationella samarbetet som ökade kraftigt i och med Sveriges EU-medlemskap. Och 90-talet avslutades dramatiskt med nya kri-

ser i skogsägarföreningarna som kom att leda fram till en fusion med LRF.

Den internationella arenan

Redan i slutet av 1930-talet inleddes regelbundna kontakter med skogsägarorganisationerna i Finland och Norge. År 1946 formaliserades samarbetet genom bildandet av Nordens Skogsägarorganisationers Förbund (NSF). Danmark kom med i kretsen något senare.

Inledningsvis gällde samarbetet nästan enbart marknadsfrågor – och då främst den nordiska virkesmarknaden och virkesexporten till den europeiska trävaruindustrin. Under 60- och 70-talen utökades agendan med skogspolitik, organisationsfrågor och kontakter med europeiska systerorganisationer. Under slutet av 80-talet och 90-talet intensifierades sam-

Medlemskap i internationella organisationer

-Nordens Skogsägareorganisationers Förbund (NSF). Se löpande text.

- Sexländer-gruppen. Se löpande text.

- CEA (Confederation Européene d'Agriculture), dvs Europeiska Lantbruksunionen. Sammanslutning för Europas nationella lantbruksorganisationer. Ett av fyra utskott behandlade skogsbruk. Som ett resultat av EUs utvidgning upphörde organisationen i mitten av 00-talet.

- CEPF. Se löpande text.

- COPA/COGECA. Ett EU-förbund för medlemsstaternas bonde- och lantbrukskooperativa organisationer. Har en rådgivande grupp för skogsfrågor.

- EU-kommissionens rådgivande grupp för skogsfrågor. Har representanter för ett stort antal skogsbruks-, skogsindustri- och miljöorganisationer.

-IFFA. Se löpande text.

Familjeskogsbruk

Traditionellt användes termen privatskogsbruk för brukande av skogar ägda av alla typer av privata ägare, dvs både enskilda och aktiebolag (eng. private forestry). I samband med att de nordiska skogsägareorganisationerna (NSF) startade lobbyverksamhet via ett kontor i Bryssel fann man det nödvändigt att tydligt markera att man företrädde de enskilda skogsägarnas intressen.

Därför lanserades familjeskogsbruk (eng. family forestry) som ny beteckning. Bureau of Nordic Family Forestry blev namnet på NSF:s representation inom EU. Efter viss initial tveksamhet från systerorganisationer i Central- och Västeuropa slog snart den nya beteckningen igenom på bred front – även på det globala planet.

arbetet och gällde särskilt agerandet i samband med Finlands och Sveriges EU-inträde.

NSF etablerade 1996 ett representationskontor i Bryssel som under namnet Bureau of Nordic Family Forestry blivit en av de viktigaste aktörerna i det europeiska familjeskogsbrukets lobbyarbete i EU.

Redan i slutet av 60-talet bildades en informell samverkansgrupp mellan NSF och tre mellaneuropeiska skogsägarförbund – Tyskland (ursprungligen Bayern), Österrike och Schweiz – den s k Södländersgruppen. Detta samarbete har varit viktigt för att stärka rollen för det europeiska familjeskogsbruket i EU-systemet.

Det informella samarbetet utnyttjades i mitten av 90-talet för att konkret påverka utvecklingen av samarbetet mellan skogsägare i EU. Den dåvarande samsarbetsorganisationen reformerades och stärktes och namnändrades till CEPF (Confederation Européenne des Propriétaires Forestiers), som har blivit den starkaste "skogsrösten" i Bryssel.

I slutet av 90-talet inledde NSF (senare i samarbete med CEPF) arbetet med att bilda en global skogsägarorganisation som kom att sjösättas år 2002 under namnet International Family Forestry Alliance (IFFA). Avsikten var bl a att kunna agera effektivare inom FN-systemet.

Aktivt stöd för EG/EU-medlemskap

Riksförbundet engagerade sig tidigt i frågan om eventuellt medlemskap.

Efter en grundlig förankring i medlemsföreningarna och i samarbete med LRF drev förbundet en tydlig JA-linje under devisen "För skogens skull säger vi ja till EU!"

Förbundet publicerade 1994 en skrift "Sverige, Skogen och EU", som gav en ingående beskrivning av skogens och skogsbrukets betydelse i EU.

Ja till EU!

"För skogens skull säger vi ja till EU!
Vi har fyra tunga skäl för att säga Ja till ett svenskt medlemskap i Europeiska Unionen.

1. Sverige får inflytande på besluten

EU har ingen skogspolitik, men de beslut EU fattar inom jordbruks-, handels-, trafik- och miljöpolitik får ofta långtgående konsekvenser för skogsnäringen. Sveriges beroende av EU-marknaden är så stor att vi måste ha möjlighet att påverka dessa beslut.

2. Ökade investeringar i Sverige

Ett svenskt Ja till EU ger skogsindustrin ett starkt argument för att öka sina investeringar i vårt land.

3. Bekämpa miljöboten mot skogen

Svensk skogsmark får ta emot stora mängder försurande nedfall från andra länder. Det är ett hot mot vår skogsproduktion och vår välfärd. Som medlem i EU kan Sverige driva på de beslut EU fattar om begränsning av utsläppen.

4. Konkurrera på lika villkor

EU har möjligheter att gynna medlemsländernas skogsbruk genom 'indirekt stöd'. Om Sverige står utanför EU kan vår skogsnäring få svårt att konkurrera.

(Annonstext från skogsägarrörelsen)

Skogscertifieringen

Förbundet engagerade sig starkt i utvecklingen av skogscertifiering inom familjeskogsbruket.

Efter att ha deltagit i flera parallella processer i Norden och Sverige, valde förbundet att tillsammans med Finland föreslå systerorganisationer i Centraleuropa att medverka till att utveckla ett certifieringssystem anpassat för europeiskt familjeskogsbruk. Baserat på de nordiska erfarenheterna skapades PEFC (Pan European Forest Certification) som sjösattes i Paris 1999. Senare har PEFC utvecklats till ett globalt system, där bokstavskombinationen numera uttyds Programmes for Endorsement of Forest Certification systems.

Strategiernas decennium

1990 presenterade riksförbundet två strategidokument som tagits fram tillsammans med ordförande och verkställande direktörer i medlemsföreningarna. Det som väckte störst uppmärksamhet var ett förslag till den framtida föreningsstrukturen i skogsägarrörelsen. Baserat på virkesmarknadens bedömda utveckling och föreningarnas behov av professionell kompetens ansågs antalet föreningar på sikt behöva minska till tre. Samtliga föreningar ställde sig bakom analysens slutsatser. När detta skrivs har antalet föreningar reducerats till fyra – Södra Skogsägarna, Mellanskog, Norrskog och Norra Skogsägarna.

Det andra strategidokumentet gällde samverkan på industriområdet – främst inom sågverkssektorn. Diverse projekt med inriktning på samarbete inom marknadsföring och försäljning genomfördes, men de avsatte inga tydliga spår. Men ett par konsortier bildades för ägande av aktier i ”främmande” bolag – Rottneros och Ncb. Konsortierna blev emellertid inte långlivade.

Riksförbundet och föreningarna satte 1990 gemensamt upp strategiska mål för hur skogsägarrörelsens samlade medlemsantal och –areal borde utvecklas. Den aktiva uppföljningen upphörde efter några år.

I takt med att konkurrenslagstiftningen förändrades blev det nödvändigt att ur förbundets stadgar lyfta ut bestämmelser som reglerade medlemsföre-

ingarnas verksamhetsområden och relationer till varandra. Ändringarna genomfördes vid stämmor 1992 och 1993.

Riksförbundets agenda

Successivt förändrades innehållet i riksförbundets verksamhet. Skogspolitikerna dominerade fortsatt, medan arbetet med och ansvaret för virkesmarknadsfrågor reducerades kraftigt och deltagandet i virkesprisförhandlingarna helt upphörde.

Samtidigt utökades verksamheten betydligt inom flera områden. Tidigare har nämnts de europeiska och internationella insatserna. Andra exempel:

- Konkurrenslagstiftningens tillämpning
- Skattefrågor
- Skogen och energin
- Äganderätten
- Utbildning – särskilt av förtroendevalda och tjänstemän i föreningarna. Dessutom studiekampanjerna Nya Tidens Skog och Lönsamma Skog

Kontakterna med andra organisationer i skogsnäringen ökade avsevärt – t ex Skogsindustrierna, Sägverken och relevanta fackförbund. Också politikerkontakterna intensifierades och nya former utvecklades för de informella kontakterna med den politiska sfären.

Nya kriser

1999 gick Skaraborgs Skogsägare i konkurs. Orsakerna till föreningens obestånd har inte klarlagts fullt ut men det är uppenbart att ekonomin hade vanskötts under flera år. Det genomfördes också en rättslig prövning av om chefen för ett dotterföretag gjort sig skyldig till bedrägeri. Åtalet lades ner på grund av bristande bevisning.

Efter konkursen övertogs den skogliga verksamheten av Södra Skogsägarna.

Virkesleverantörerna hölls i stort sett helt skadeslösa genom att Skogsägarnas Riksförbunds totala kapital (27 Mkr) tillskötts för att täcka skogsägarnas förluster. Uppgörelsen gjordes inom ramen för en paketlösning som innebar att Skogsägarnas Riksför-

bund fusionerade med LRF, som tillsammans med Södra Skogsägarna lämnade finansiellt stöd till den andra föreningen i kris – Mellanskog.

Mellanskogs industribolag Mindab hade hamnat i en djup ekonomisk kris. Senare gick Mindab samman med Assi Domäns sågverksbolag. I dag samägs det nya sågverksbolaget (SETRA) av Sveaskog och Mellanskog.

LRF Skogsägarna bildas

1999 genomfördes alltså riksförbundets fusion med LRF. Det skedde genom försäljning av aktierna i Skogsägarnas Ekonomi AB till LRF (Lantbrukarnas Ekonomi AB).

Skogsägarnas Riksförbund likviderades.

Dessförinnan hade både riksförbundets och LRF:s stämmor fattat beslut om att bilda en självständig skoglig enhet inom LRF. Den leds av en Skogägardelegation som utgörs av ordförandena i skogsägarföreningarna plus ytterligare några förtroendevalda. Delegationen och kansliet bildar en enhet som benämns LRF Skogsägarna.

Bilaga 4 innehåller dokumentet som utgör grunden för samarbetet mellan skogsägarföreningarna och LRF.

Ordförande- och chefsbyten

1993 efterträdde Tage Klingberg, Mellanskog, Lars-Eric Åström som ordförande. 1999 utsågs Christer Segersteen, Södra Skogsägarna till ny ordförande för förbundet och senare under året valdes han till ordförande i LRF:s skogsägardelegation.

1990 utsågs Ulf Österblom till ny VD efter Erik Lundh. Efter fusionen med LRF 1999 utsågs han till chef för LRF Skogsägarnas kansli och vice VD i LRF.

1990 tillträdde Sven Sjunnesson tjänsten som skogsdirektör. Han efterträddes 1998 av Sven Lundell, som 1999 utsågs till skogsdirektör i LRF Skogsägarna.

2000-talet (2000 – 2010)

LRF Skogsägarnas bemanning minskade jämfört med förbundets. Bl a lyftes energifrågorna över till en annan enhet inom LRF. Men i allt väsentligt blev LRF Skogsägarnas uppdrag en fortsättning av Skogsägarnas Riksförbunds verksamhet.

LRF såg **fyra** starka motiv för fusionen:

- Gemensam kompetensbas
- Ökad medlemsrekrytering bland skogsägare
- Stärkt politisk position för de gröna näringarna
- En modell för samverkan med andra branscher i lantbrukskooperationen.

Skogsägarföreningarna såg också den gemensamma kompetensbasen som ett styrkebälte och då särskilt möjligheterna för en mer effektiv näringspolitisk påverkan.

I sammanfattning blev LRF Skogsägarnas uppdrag:

- Aktiv skogspolitisk påverkan – också inom EU
- Översiktlig bevakning av den europeiska virkesmarknaden
- Samarbetsforum för skogsägarföreningarna (branschorganisation)
- Skogskompetens för LRF
- FoU och utbildning
- Intern kommunikation
- Allianser med andra skogliga aktörer i Sverige
- Nordisk, europeisk och global samverkan mellan skogsägarorganisationer.

I början av 2000-talet beslöt Skogsägardelegationen att aktivt marknadsföra familjeskogsbrukets möjligheter både nationellt och i Europa. Dessutom underströk man att LRF Skogsägarna tillsammans med föreningarna borde förstärka medlemsutbildningen, särskilt den som syftade till att förbättra avkastningen från den enskilda fastigheten via aktivare skogsskötselinsatser.

Dessutom skulle aktiviteterna förstärkas på EU- och global nivå.

En första grundläggande satsning blev projektet ”Strategi för svenskt familjeskogsbruk 2010”.

2002 presenterades strategin, som kom att utnyttjas för ett omfattande internt rådslag i skogsägarföreningarna.

Strategi för svenskt familjeskogsbruk

- Nationell och internationell näringspolitik som skapar goda förutsättningar för målstyrning, frihet och ansvarstagande med respekt för äganderätt och näringsfrihet.
- Fortsatt utveckling av en öppen, effektiv virkesmarknad med väl fungerande konkurrens, kundorientering och flexibla värdeskapande affärsformer.
- Teknisk och affärsmässig utveckling av skogens värdekedjor för trä, fiber och energi samt aktiv marknadsföring av skogens produkter.
- Utveckling av ett uthålligt skogsbruk som balanserar produktions- och miljömål samt tryggar långsiktig virkesförsörjning till expansiv svensk skogsindustri.
- Utvecklad skogsägarroll och stärkt identitet som intressent och ägare i skogsindustri med offensiva satsningar i värdekedjan fram till slutkund.
- Effektivisering av skogsgården som företagskoncept genom anpassad rådgivning, service och utbildning.
- Utveckling och marknadsföring av skogsturism som sätter ekonomiskt värde på jakt och övrig rekreation i skogen.
- Förbättring av skogsnäringens attraktivitet som arbetsgivare, uppdragsgivare och bransch för familjeföretagande.
- Kunskapsförsörjning genom FoU, utbildning, kompetensutveckling samt livslångt lärande för att säkerställa att svensk skogsnäring nyttjar bästa tillgängliga kunskap.
- Ökad satsning på IT-baserade informations- och kunskapssystem för att ytterligare effektivisera utbildning, rådgivning och information till skogsägare

Ett inlägg i globaliseringsdebatten - och då särskilt farhågorna om en utarmning av det svenska näringslivet genom utflyttning av industriproduktion till låglöneländer – gjordes 2005 via ”LRF Skogsägarnas Manifest – Våra skogar flyttar inte till Kina”. Manifestet utnyttjades i kontakterna med media och den politiska sfären för att sprida kunskap om det svenska familjeskogsbrukets potential.

”Kraftsamling Skog” som inleddes 2008 var en storsatsning på skogsskötselutbildning som riktades mot ett stort antal enskilda fastigheter. Kampanjen blev en stor framgång.

För en mer detaljerad beskrivning av Skogsägarnas Riksförbunds och LRF Skogsägarnas utbildningsverksamhet hänvisas till en annan rapport i denna serie

EU-frågor

Green Public Procurement (GPP), d v s Grön Offentlig Upphandling blev i början av 2000-talet en följetongsfråga i Bryssel. Frågan har också koppling till EU:s syn på systemen för skogscertifiering. Inom EU påbörjades också ett arbete med att ta fram (miljö)kriterier för träddränsle. Alltmer rörande skogsbruk och träanvändning kom att kretsa kring miljöaspekter.

EU:s ”Skogsstrategi” reviderades också i början av 2000-talet.

Ny chef

2007 tillträdde Linda Hedlund som chef för LRF Skogsägarna. Hon kom närmast från regeringskansliet.

Riksförbundets roll – sammanfattning och personliga reflexioner

Riksförbundet hade under det första decenniet efter grundandet (1932) mycket begränsade ekonomiska och personella resurser. Trots detta spelade man redan från början en viktig roll för utvecklingen av skogsägarorganisationen. Förbundet bidrog med aktiva insatser vid bildandet av den nya typen av föreningar (ekonomiska) och just organisationsarbetet dominerade förbundets insatser under 30-talet.

Styrning och stadgar

Som grund för bildandet av de nya föreningarna behövdes underlag för utformning av stadgar – som kodifierade dels den idémässiga basen (ideologin), dels hur styrningen av föreningens verksamhet skulle gå till. Och givetvis en tydlig beskrivning av föreningens arbetsuppgifter.

Som mall för föreningens stadgar användes förlagor i befintliga jordbrukskooperativa föreningar. Men det behövdes självfallet en anpassning av utformningen för skogsägarföreningarna.

Därför tog förbundet fram rapporten ”Grundlinjer för Skogsägareorganisationen i Sverige” (1936). Även om ”grundlinjerna” aldrig formellt antogs som ett styrande dokument blev de en viktig bas för föreningsstadgarna. I ”grundlinjer” presenteras för första gången ett fullständigt förslag till s.k. normalstadgar. Bl. a. fastslogs att föreningen ”skall vara ansluten till Riksförbundet”, ha ”ett geografiskt preciserat verksamhetsområde” och bestämmelser om s. k. hembudspflicht (för virke) till föreningen.

I tidigare avsnitt har redovisats några principiellt viktiga ändringar i Förbundets stadgar. Två exempel:

- Förbundets ändamål vidgas till att också företräda primärmedlemmarnas, d v s de enskilda föreningsmedlemmarnas, intressen. Tidigare gällde det enbart föreningarnas intressen

- Ända till början av 90-talet fanns i stadgarna en bestämmelse om att ”varje skogsägareförening verkar inom ett av förbundets styrelse eller stämma fast-

ställt geografiskt område”. Ny konkurrenslagstiftning omöjliggjorde sådana stadgekrav.

Det är svårare att bedöma styrelsens insatser under hela den undersökta perioden. Styrelseprotokoll och andra dokument ger begränsad ledning för en värdering av insatserna.

Dock verkar samarbetet under de första åren under 50-talet ha präglats av en stark samarbetsanda och utvecklingsoptimism. Men motsättningar saknades förvisso inte heller under uppbyggnadsskedet.

Redan under det sena 50-talet, då industrisatsningarna stod för dörren, kan noteras att förbundets styrelse fick problem med att diskutera och finna gemensamma nämnare i de verkligt tunga strategiska frågorna. Svårigheterna förstärktes under 60- och 70-talen – fram till krisåren. I ett tidigare avsnitt har beskrivits hur de största aktörerna ”blockerade” förbundsstyrelsens möjligheter att föra strategiska framtidsdiskussioner som inkluderade industrisatsningarna.

Ledarna för de två tyngsta industrikoncernerna, Södra och Ncb, d v s Gösta Edström och Gunnar Hedlund, som var vice ordförande resp. ordförande i förbundets styrelse hade en relation som präglades av en viss rivalitet. Detta påverkade givetvis styrelsens möjligheter att leda utvecklingen i skogsägarrörelsen. Också ordföranden i den tredje stora koncernen, Vänerskog, Carl Lindén, hade en central roll i förbundets styrelse. Sammantaget fanns varken vilja eller möjlighet för en öppen debatt i styrelsen.

Kriserna och konkurserna ledde till en stor omställning av styrelseledamöter, men gav också möjligheter till en ny och starkare roll för riksförbundets styrelse och arbetsutskott. Särskilt arbetsutskottet tog ansvar för en framtidsinriktad utveckling av skogsägarorganisationen.

Den djupa krisen kunde under andra halvan av 80-talet vändas till en nystart både för förbundet och föreningarna.

En grundsten för föreningarnas verksamhet/stadgar (indirekt också för förbundet) blev de av Internationella Kooperativa Alliansen (IKA) antagna principerna (se faktaruta sidan 21).

Några kommentarer:

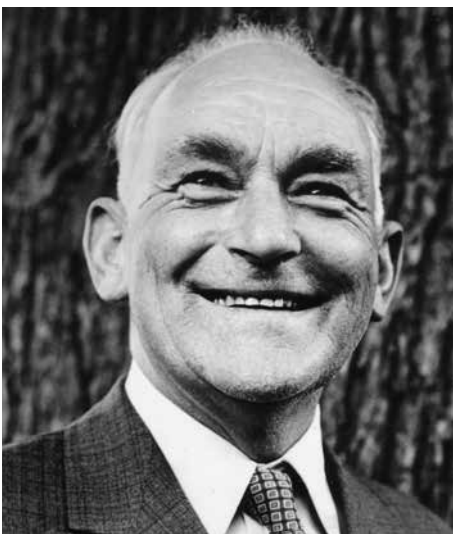
- Föreningen får inte vara **sluten**.
- Förvaltningen måste vara demokratisk (1 röst per medlem).

Gösta Edström

Gunnar Hedlund

Carl Lindén

- Insatskapitalets status har förändrats över åren. Ursprungligen gavs ingen avkastning på kapitalet. Dess roll var att generera ökat värde på levererade produkter. Under de senaste decennierna har skogsägareföreningarna (pionjär var Södra) gått i bräsch för en förändrad syn på den enskilda medlemmens insatskapital. Avkastning har blivit allt vanligare och insatsemissioner används för att överföra kapital från föreningen till medlemmen.
- Likabehandling tolkades länge som en strikt likapris-princip, men redan på 70-talet ifrågasattes detta i några föreningar. I dag ses det som självklart att kunna premiera medlemmar som gör insatser för att minska föreningens kostnader i samband med virkesleveransen.
- Verksamheten måste finansieras utan bindningar till aktörer med andra målsättningar än föreningens.
- Utbildning av medlemmarna är en vital uppgift för den kooperativa föreningen.
- Samverkan är ett ledord både inom och mellan föreningarna.

Av de lantbrukskooperativa branscherna är det skogsägarrörelsen som bäst förmått bibehålla de kooperativa principerna som bas för föreningarnas verksamhet. Det beror delvis på medlemsstrukturen.

I de jordbrukskooperativa föreningarna har det blivit en mycket stor spridning mellan olika medlemmars leveransvolym – ett fåtal medlemmar kan svara för en mycket stor andel av leveranserna. Skogsägareföreningarna har en mycket mer homogen medlemskår. En helt dominerande del av virkesleveranserna kommer från fastigheter med mindre än 200 hektar skogsmark.

Men dessutom har funnits och finns ett stort och genuint intresse hos förtroendevalda och föreningsledningar att slå vakt om och utveckla det kooperativa samarbetet.

Samarbete med föreningarna

Ett viktigt inslag i riksförbundets arbetssätt var att utnyttja skogsägarrörelsens samlade kompetens och resurser.

Kooperativa grunder

- Öppet medlemskap
- Representativ förvaltning
- Politisk obundenhet
- Insatskapital
- Likabehandling
- "Oberoende" finansiering
- Utbildning
- Samverkan

LRF skogsägarna

Omfattningen av detta samarbete varierade avsevärt under förbundets 70-åriga historia, men fanns med som en viktig komponent redan i det tidiga 30-talet. Och fortsatte också inom ramen för LRF Skogsägarna.

Särskilt omfattande och mångsidigt var samarbetet under andra halvan av 80-talet och 90-talet. Bl a föreningskriserna och förbundets egna svårigheter

ledde till såväl en fördjupning som en breddning av samverkan.

En del av samarbetet var länkat till regelbundna möten med olika befattningshavare i föreningarna:

- Verkställande direktörer
- Skogschefer/fältchefer
- Virkeschefer
- Informationschefer

Dessa grupper kunde också ansvara för och driva specifika projekt av betydelse för hela skogsägarrörelsen.

Andra grupperingar var direkt inriktade på att gemensamt hantera gemensamma och viktiga verksamheter – t ex skogspolitik och trädbränslefrågor. I samspel mellan förbundet och skogspolitiskt ansvariga i föreningarna bedrevs opinionsbildning på lokal och regional nivå.

Ett annat exempel är Inlandsrådet som hade förbundets styrelses uppdrag att föreslå åtgärder för att stödja och utveckla familjeskogsbruket i Norrlands inland.

Varför skogsägarföreningar?

Medlemsmål: Högt ekonomiskt utbyte av fastigheten

- Kompensation för strukturnackdelar
- Effektiv resurssamverkan
- Effektiv marknadsaktör
- Utvidgad resursbas
- Politisk samverkan för bättre näringsvillkor

Sambällsmål: Högt ekonomiskt utbyte av skogen

Tyngdpunkter i verksamheten

30-talet

I inledningen av detta avsnitt konstaterades att under de allra första åren var förbundets verksamhet koncentrerad på stöd för organisering av de ekonomiska föreningarna. Men redan tidigt blev också medlemsutbildningen ett prioriterat område. Också det skogspolitiska arbetet stod högt på agendan, medan förbundets roll i virkesprisförhandlingarna var begränsad under de första åren. Dock hade man en central roll i kampanjen för att främja användningen av brännved.

40-talet

Under andra världskriget blev landets försörjning med brännved den dominerande uppgiften för förbundet och föreningarna.

Utbildningsinsatserna förstärktes och det skogspolitiska arbetet fick ökad tyngd. Förbundets roll i virkesprisförhandlingarna utvecklades också.

50-talet

Föreningarna satsade allt mer på vidareförädling. Redan under 40-talet förvärvades och utvecklades ett antal sågverk och andra trämekaniska fabriker. Den trenden förstärktes under 50-talet. Då föddes också idén att föreningarna i samverkan skulle satsa på en storinvestering i ett nytt cellulosabruk. Förbundet spelade en aktiv roll vid bildandet av det konsortium av föreningar och riksorganisationer som svarade för grundinvesteringen. Skogsägarnas Cellulosa AB blev ägare och driftsansvarig för Mönsterås Bruk.

Under decenniet medverkade förbundet aktivt i utvecklingen av konceptet ”skogsbruksområde”, som förnyade och effektiviserade föreningarnas fält- och medlemsorganisationer.

60-talet

Föreningarnas satsningar på vidareförädling ökade kraftigt, men förbundet hade en mycket begränsad roll i den fortsatta utvecklingen. Besluten låg helt i händerna på föreningarna. Södra, Ncb och Vänerskog byggde under ett drygt decennium upp stora skogsindustrikoncerner.

Föreningarnas skogsindustrier blev i viss utsträckning konkurrenter på färdigvarumarknaden och därmed stängdes dörren för insyn från förbundets sida.

Däremot ökade förbundets skogspolitiska engagemang. Även rollen i virkesprisförhandlingarna stärktes, liksom satsningar på medlemsutbildning.

70-talet

Utöver de traditionella uppgifterna satsade förbundet på nya verksamheter. Bolag köptes eller startades i egen regi – både industri- och tjänsteföretag. Det sågs av ledningen som ett sätt att delvis frigöra sig från det ekonomiska beroendet av föreningarna. Under andra halvan av 70-talet visade sig flera av satsningarna vara förlustaffärer. Stor arbetsinsats krävdes för att begränsa de ekonomiska förlusterna.

Förbundet fick 1978 nya och mindre välkomna arbetsuppgifter. Skåneskog gick i konkurs och förbundet tog ansvaret för att säkra skogsbruks- och virkesmarknadsverksamheten i konkursområdet. Och att snabbt sätta den nya föreningen Skånes Skogsägare på fötter, vilket skedde redan efter några månader.

80-talet

I början av decenniet fortsatte räddningsaktionerna och nybildningen av föreningar – men nu i en betydligt större skala när Vänerskog gick i konkurs. Erfarenheterna från Skåne visade sig värdefulla.

En annan prioriterad uppgift blev att sanera förbundets egen ekonomi, ett arbete som pågick under flera år.

En viktig uppgift var att förnya och fördjupa samarbetet mellan föreningarna – och att återställa omvärldens förtroende för skogsägarrörelsen.

90-talet

Ett nytt område fick högsta prioritet – EU och annat internationellt samarbete. Betydande resurser satsades på lobby-arbete i Bryssel och andra fora. Bl a startades en omfattande marknadsföring av den svenska modellen för samverkan inom familjeskogsbruket. En tidigare central arbetsuppgift fasades ut. Den nya konkurrenslagstiftningen gjorde det omöjligt att fortsätta samarbetet på virkesmarknaden.

Förbundet hade sedan starten ofta aktivt deltagit i förberedelserna för fusioner mellan medlemsföreningar. Under 80- och 90-talen genomfördes ovanligt många fusioner – flertalet under medverkan av förbundet.

Vid slutet av årtiondet fick förbundet två nya utmaningar – att delta i hanteringen av den nya föreningskrisen samt att genomföra den egna avvecklingen och samgåendet med LRF.

00-talet

LRF Skogsägarna tar upp förbundets fallna mantel.

Skogspolitiken – den röda tråden

Skogs- och näringspolitiken har ända från förbundets bildande varit den genomgående viktigaste arbetsuppgiften – vilket också gäller för efterföljaren LRF Skogsägarna.

Andra rapporter i denna skriftserie ger en ingående beskrivning av det skogspolitiska arbetet.

Här listas de tyngsta frågorna under respektive decennium:

30-talet

- Virkesmätningen. Lag som stadgar partssammansatt styrelse antas 1935. Gäller inte södra Sverige.
- Krav på ny lagstiftning om flottningföreningar. Resultatlöst.

40-talet

- 1943 provisorisk lag om virkesmätning i södra Sverige. 1947 antas en definitiv lagstiftning för hela landet.
- Fortsatta krav på lag om flottningföreningar. Resultatlösa. (Först i början av 60-talet finns lagstiftning på plats).
- Ny skogsvårdslag 1948.

50-talet

- Den s k Sköldska motionen från 1956 blev inledningen på politiska angrepp på ”bondeskogsbruket” från socialdemokratin och fackföreningsrörelsen. Riksförbundet startade politisk motoffensiv. Motsättningarna mellan (s) och familjeskogsbruket kom att präglade skogspolitiken långt in på 80-talet.

60-talet

- Arronderingsfrågor i fokus.
- Skogsvårdsavgiften blir ett hett ämne.
- Förbundet kräver 1963 en allmän omprövning av Skogsvårdslagen.
- Förbundet uppdrar åt professor T. Streyffert att belysa skogsbrukets lönsamhet för olika ägarkategorier.
- 1965 års skogspolitiska utredning inleder sitt arbete.

70-talet

- Den skogspolitiska utredningen presenteras 1973. Efter massiv kritik (särskilt från förbundet) hamnar den i papperskorgen. En ny utredning tillsätts.
- 1973 utökas Byggnadslagen med en ny paragraf - 136a - för att reglera industrins virkesförbrukning.
- Förbundet anordnar 1973 ett omtalat seminarium – ”Skogsbruket i näringspolitiken”
- Bokskogslagen införs 1974.
- Ändringar i Skogsvårdslagen 1975 – naturvårdshänsyn och anmälningsplikt vid avverkning.
- Användning av DDT förbjuds 1975.

80-talet

- Skärpt skogsvårdslag.
- Förslag om ”avverkningskonton”. Förverkligades inte efter massiv kritik från förbundet.
- Höjning av skogsvårdsavgiften. Blev startskottet för förbundet och andra aktörer för en ”slutoffensiv” mot avgiften.
- Plan- och Bygglagen och Naturresurslagen blir nya verktyg för samhället att styra markpolitiken.
- Ersättningsrätten vid markintrång kommer under attack.

90-talet

- Enighet i skogsägarrörelsen att statsbidrag till skogsskötselåtgärder bör fasas ut.
- Skogsvårdsavgiften avskaffas.
- Ny och liberalare skogspolitik – skogsvårdslagen ändras. Men naturvårdskraven skärps.

- Kraven på markavsättningar för naturvårdsändamål ökar. Miljöpolitiken fokuserar på biologisk mångfald – särskilt i skogen.
- Översyn av jordförvärvslagen.
- Äganderätten till mark stärks efter grundlagsändring.
- Konkurrensverket hävdar att samverkan mellan enskilda skogsägare på virkesmarknaden strider mot konkurrenslagen. Man lämnar in en stämning mot Södra Skogsägarna, som dock vinner målet i högsta instans.
- Sveriges EU-inträde medför att skogspolitiken också blir en fråga i Bryssel.

00-talet

- Miljöpolitiken på väg att överflygla skogspolitiken
- EU:s vattendirektiv implementeras. Stark inverkan på skogsbruket.
- Relationen mellan rennäring och skogsbruk nytt inslag i skogspolitiken.
- Bestämmelser om (grön) offentlig upphandling, EU:s skogsstrategi, Natura 2000,

EU:s skogsstrategi med flera frågor markerar att den svenska skogspolitiken alltmer påverkas av internationella fora och processer.

Bilaga 1:

Skogsägarrörelsen – strukturutvecklingen under sju decennier

Lång startsträcka

De första föreningarna med någon form av samverkan mellan enskilda skogsägare bildades på 1910-talet. De var vad vi i dag skulle kalla ideella föreningar. För merparten gällde det framför allt att främja en ”ändamålsenlig” skötsel av skogarna. Skogsvård var huvudtemat.

För de föreningar som också ville driva samarbete på virkesmarknaden blev de första försöken trevande och problemfyllda, främst på grund av den köpande industrins ovilja att förhandla om virkespriserna. Startsträckan blev därför lång innan bildandet av ”ekonomiska” föreningar sköt fart.

Men under 1930-talets depression gick startskottet för en mycket snabb bildning av ekonomiska föreningar, sådana som är uppbyggda enligt samma grundprinciper som dagens skogsägarföreningar. Och när den fasen väl startat gick det riktigt fort. På några få år täcktes hela landet av den nya typen av föreningar och även på riksnivå startade ett samarbete (1932)

som så småningom blev Skogsägarnas Riksförbund (i dag LRF Skogsägarna).

Förebilden var jordbrukskooperativa föreningar, särskilt inom mejerisektorn.

Också de nya skogsägarföreningarna fick en tuff start. De ekonomiska och personella resurserna var minimala och de köpande bolagen satte press på de nya marknadsaktörerna.

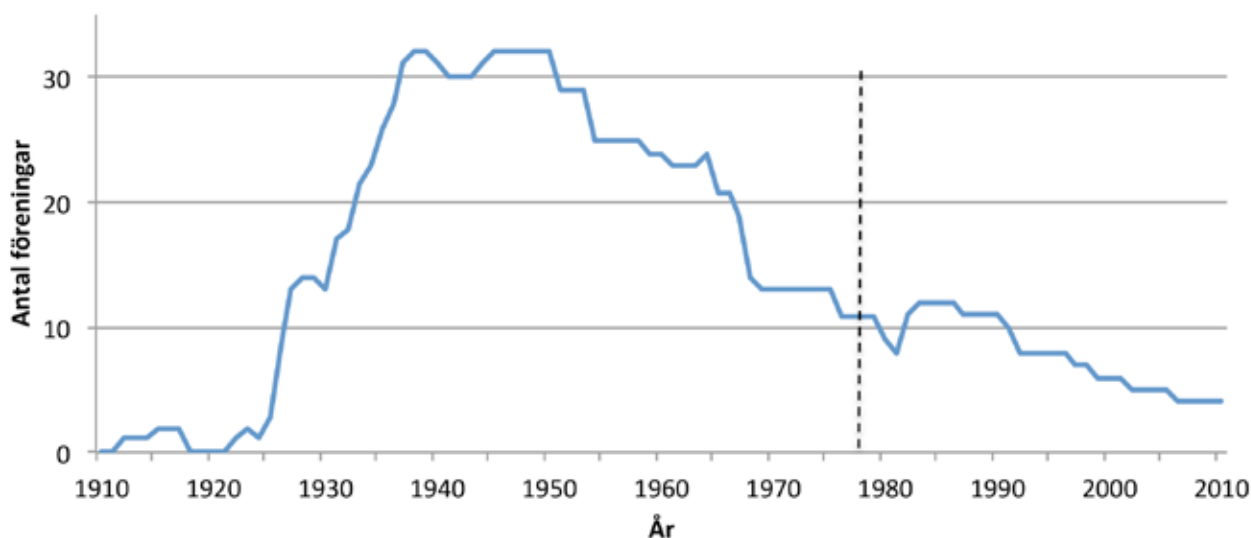
Tre utvecklingsfaser

Den första fasen handlade nästan enbart om att via samordnad försäljning av virke kunna höja de låga virkespriserna. Men det gick trögt och framgångarna var under de första åren begränsade.

Paradoxalt nog blev det andra världskriget som gav en rejäl skjuts åt föreningarnas utveckling och konsolidering. Staten behövde regionalt och lokalt förankrade aktörer som kunde ta ansvar för landets försörjning med brännved. Valet föll i stora delar av landet på skogsägarföreningarna. Föreningarna gick stärkta in i efterkrigstiden – både ekonomiskt och personellt. De hade nu goda förutsättningar att organisera och leda samarbetet i skogsbruket.

I en andra fas utnyttjade man insikten att det är en styrka att ha grepp om den vidare användningen av virket. För att få ett större inflytande på marknaden beslöt man att satsa på skogsindustriellt ägande. Det

Hur antalet föreningar (som är eller har varit medlemmar i Riksförbundet) förändrats mellan 1932 och 2010.

skulle också göra det möjligt för medlemmarna att få del av förädlingsvinster.

Under slutet av 40-talet och början av 50-talet genomfördes en serie uppköp av befintliga industrier (främst sågverk). Senare blev det också fråga om nyetableringar – även av massaindustri.

En tredje fas i föreningarnas utveckling var uppbyggnaden av en egen service- och avverkningsorganisation. Strukturrationaliseringen ledde till en snabbt minskande befolkning i skogsbygderna och därmed brist på arbetskraft. Samtidigt ökade industrins verksamhetsbehov kraftigt. Lösningen blev att mekanisera avverkningsarbetet. Föreningarna anammade den nya tekniken och under 60-talet byggde de upp en avverkningskapacitet i egen regi på över 10 miljoner m³.

Föreningarnas utveckling

Under perioden 1945-1950 var antalet föreningar som störst (32). Under början av 1950-talet inleddes en minskning via successiva fusioner. 1969 hade antalet minskat till 13.

1970 bildades förvaltningsföreningen Norrskog, som övertog all affärsverksamhet för tre primärföreningar – Jämtlands, Medelpads och Ådalarnas säf. Fram till 1987 (då de tre föreningarna fusionerades) fanns en otydlighet beträffande antalet medlemsföreningar i riksförbundet. Oftast redovisades de tre primärföreningarna som medlemmar (formellt korrekt), men ibland bara förvaltningsföreningen.

I samband med konkurserna under 70- och 80-talen finns också exempel på skilda redovisningar av antalet medlemsföreningar för enskilda år. Efter Skåneskogs konkurs 1978 etablerades en ny förening redan året därpå. Efter Vänerskogs konkurs 1981 bildades följande år fyra ”nygamla” föreningar – Värmlands, Skaraborgs, Västra och Örebro. Därav den plötsliga ökningen av antalet medlemsföreningar i riksförbundet. 1999 gick ytterligare en förening i konkurs (Skaraborgs Skogsägare). Verksamhetsområdet övertogs av Södra Skogsägarna.

Nedan listas fusioner som skett efter 1980:

1987

Norrskog (se ovan)

Örnsköldsviks Säf går upp i Västerbottens Säf

1991

Örebro Skogsägare går upp i Mälarskog

1992

Västra Skogsägarna går upp i Värmlands Skogsägare
Skånes Skogsägare går upp i Södra Skogsägarna

1997

Fusion mellan Mälarskog och Mellanskog (blir Mellanskog)

2002

Västra Skogsägarna (f d Värmlands Skogsägare) går upp i Mellanskog

2006

Norrskottens Skogsägare går upp i Norra Skogsägarna (f d Västerbottens Skogsägare)

Härutöver har medlemsföreningar vid två tillfällen fusionerat in mindre föreningar som inte varit medlemmar i riksförbundet (i Värmland och Ångermanland).

Antalet medlemmar i föreningarna kulminerade under 1960-talet (drygt 130.000) och förblev på den nivån till den akuta krisen i slutet av 1970-talet. Konkurserna 1978 och 1981 innebar att medlemsantalet minskade med närmare 30.000 och att medlemsarealen minskade med 1.1 miljoner hektar.

Bortfallet blev nästan lika stort i samband med Södra Skogsägarnas kris i början av 1980-talet. Behovet av ökat kapital (också via medlemsinsatser) tvingade fram en stadgeändring som gav medlemmarna utträdesrätt. Åtgärden medförde en halvering av medlemstalet (till drygt 20.000) och en minskning av medlemsarealen med 800.000 hektar.

Skogsägarrörelsen tappade totalt 50.000 medlemmar och en medlemsareal på ca 2 miljoner hektar,

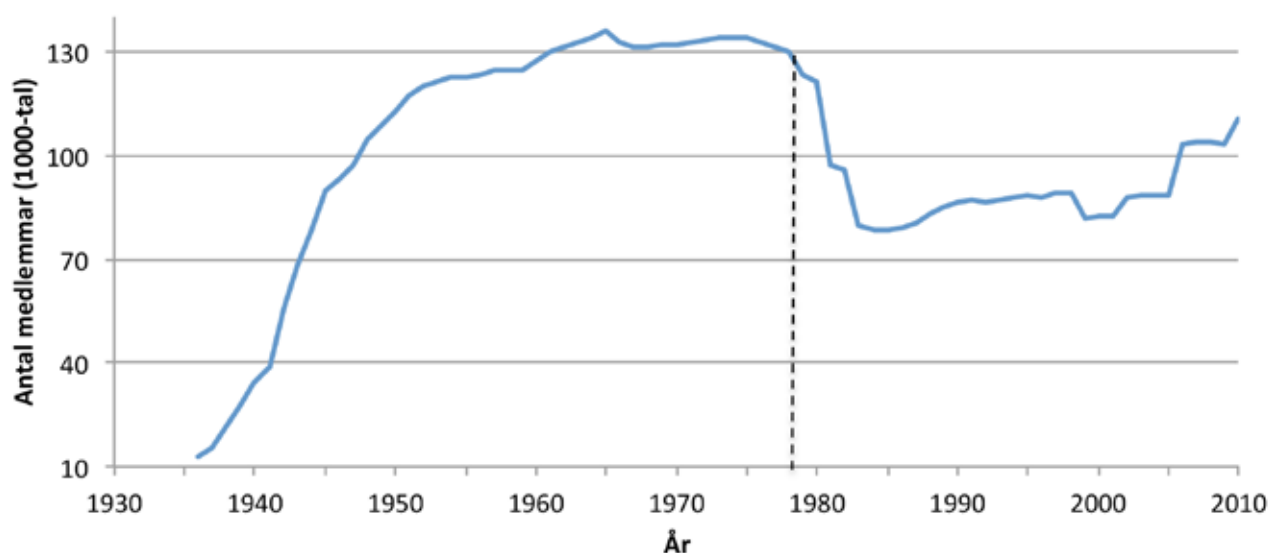
Både i Skåne och vänerområdet nybildades föreningar omgäende, men medlemstal och –areal växte långsamt. Dock reducerades medlemsarealen betydligt mindre än antalet medlemmar. Medlemsfastigheternas medelareal ökade därför från drygt 50 hektar till närmare 70 hektar.

Konkursen i Skaraborgs Skogsägare minskade det totala medlemstalet med cirka 2.000 och arealen med knappt 100.000 hektar.

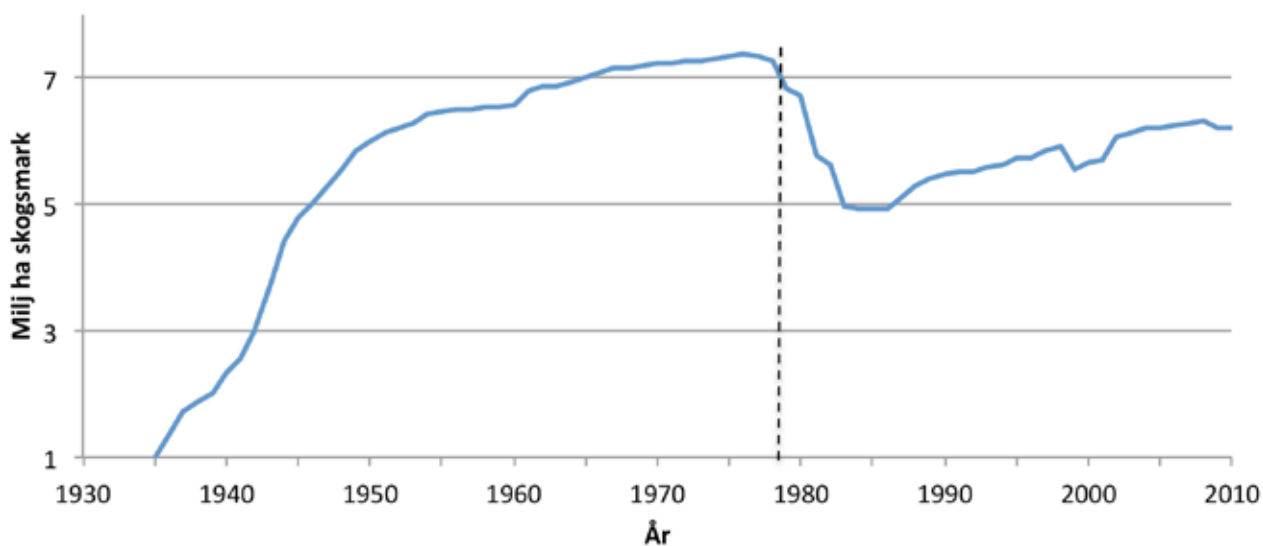
Ökningen av medlemsarealen har från mitten av 1980-talet varit betydande – dock inte så kraftig som ökningen av antalet medlemmar. Det beror emellertid inte på att fastigheternas medelareal har förändrats. I huvudsak är det en effekt av ändrad definition av medlemskapet.

Tidigare var det vanligt att varje fastighet ansågs utgöra en medlem, vilket inte är formellt korrekt. Nu registreras endast fysiska personer som medlemmar och det innebär att på flerägda fastigheter finns ofta mer än en medlem.

Totala antalet medlemmar i skogsägareföreningarna fram till 2010.

Totala medlemsarealen i skogsägareföreningarna fram till 2010.

Bilaga 2:

Ordförande och chefstjänstemän från 1932 till 2010

Ordförande i riksförbundet

L.J. Grönstedt, Ljusdal (1932 - 1936)

Nils R. Berg, Rödjenäs (1936 - 1942)

Gustaf Wirenfelt, Gamleby (1942 - 1946)

Gunnar Hedlund, Rådom (1946 - 1977) ¹

Carl Lindén, Vänerskog (1978 - 1979)

Sven Jansson, Vänerskog (1979 - 1981)

Thorsten Nilsson, Södra Skogsägarna (1981 - 1982)

Martin Alback, Norrskog (1982 - 1987)

Lars-Eric Åström, Södra Skogsägarna (1987 - 1993)

Tage Klingberg, Mellanskog (1993 - 1999)

Christer Segerstéen, Södra Skogsägarna (1999)

Ordförande i LRF:s Skogsägardelegation

Christer Segerstéen, Södra Skogsägarna (1999 -)

Verkställande direktör

Erik A. Lindh (1937 – 1941) ²

Sten Wennerholm (1941 – 1942)

Nils Herlitz (1943 -1948)

Nils Malmfors (1949)

---

1 Under Gunnar Hedlunds regerings- och andra statliga uppdrag tjänstgjorde förbundets vice ordförande som styrelsens ordförande.

2 Lindh ledde från starten det centrala sekretariat som inrättades 1937 med titeln sekreterare.

Gösta Olhammar (1950 – 1962)

Karl-Erik Önneshjöö (1962 – 1967)

Willhelm Wessén, (t.f. 1967 – 1969)

Kjell Kilander (1969 – 1977)

Erik Lundh (t.f. 1977-1978, ord. 1978 – 1990)

Ulf Österblom (1990 – 1999)

Chef LRF Skogsägarna

Ulf Österblom (1999 – 2006)

Linda Hedlund (2007 –)

Skogsdirektör

Claes Danell (1960-1970)

Börje Ohlsén (1971 – 1972)

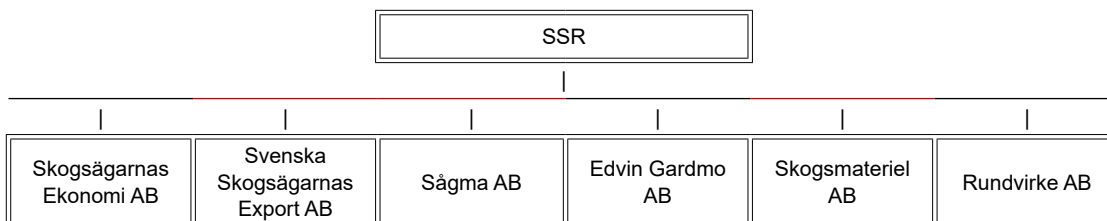
Bo Hansson (1973- 1989)

Sven Sjunnesson (1990-1998)

Sven Lundell (1998-1999; därefter i LRF Skogsägarna till 2007)

Bilaga 3: SSR-koncernen 1976-1984

Koncernen 1976

I oktober 1977 delades SSR-koncernen.

AB Skogsägarinvest bildades. SSR ägde 8.000 B-aktier med 1/10 röst och skogsägareföreningarna 1.000 A-aktier med 1 röst.

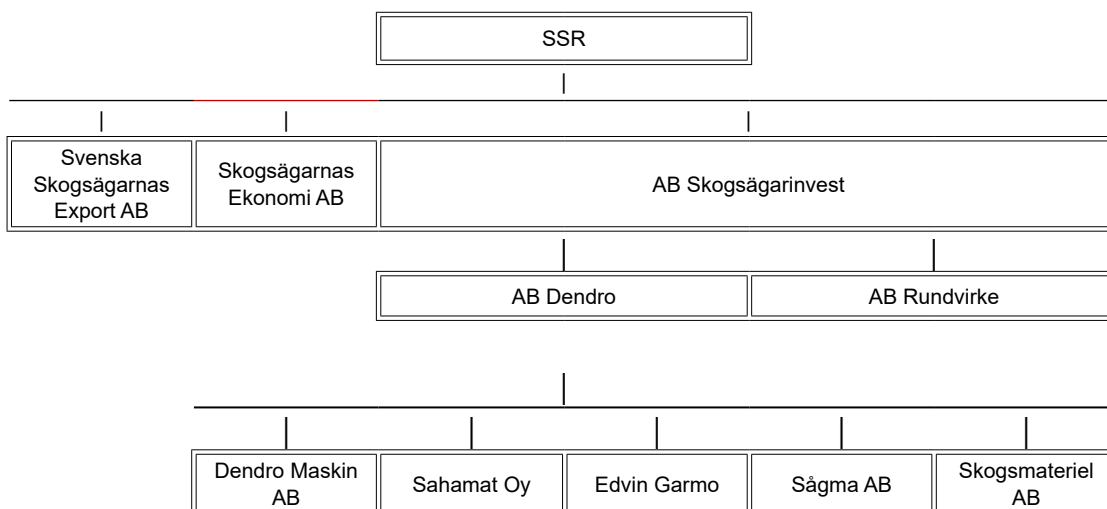
Till AB Skogsägarinvest överfördes samtliga aktier i AB Rundvirke, Sågma AB, Edvin Gardmo AB, Skogsmateriel AB samt under 1977 inköpta Sahamat Oy.

Skogsägarinvest-koncernens konstruktion:

AB Dendro bildas som ett helägt dotterbolag till AB Skogsägarinvest. AB Dendro övertog samtliga aktier i Sågma AB, Edvin Gardmo AB och Sahamat Oy. Edvin Gardmo AB köpte Ingenjörfirman Bengt Sjöström AB.

Fr o m 1978 överfördes Bengt Sjöström AB till AB Dendro och bytte namn till Dendro Maskin AB. Till Dendro Maskin AB överfördes verksamheten i Sågma AB och Edvin Gardmo AB. Sågma drevs tidigare i kommission med Skogsmateriel AB,

Koncernen 1978

Svenska Skogsägarnas Export AB ombildades 1978 till Skogsägarnas Virkes AB och aktiverades i samband med Skåneskogs konkurs i december 1978. Den nybildade skogsägareföreningen – Skånes Skogsägare – övertog bolaget hösten 1979.

1980 köpte SSR bolaget Köttspecialisten AB som ombildades till (nya) Skogsägarnas Virkes AB.

I december 1979 avgick VD för Skogsägarinvest-koncernen och SSR:s VD övertog ansvaret för koncernen.

1980 övertog SSR skogsägareföreningarnas aktier i AB Skogsägarinvest, som därmed blev en del av SSR-koncernen.

I samband med Vänerskogs konkurs 1981 aktiverades (nya) Skogsägarnas Virkes AB.

I januari 1982 såldes Skogsmateriel AB till Nordfor AB (ägt av Domänverket).

I april 1982 begärdes Dendro Maskin AB i konkurs

AB Dendro överlät aktierna i Sahamat Oy till Fasadbyggnadsbyrån som köpt tillgångar i Dendro Maskin AB.

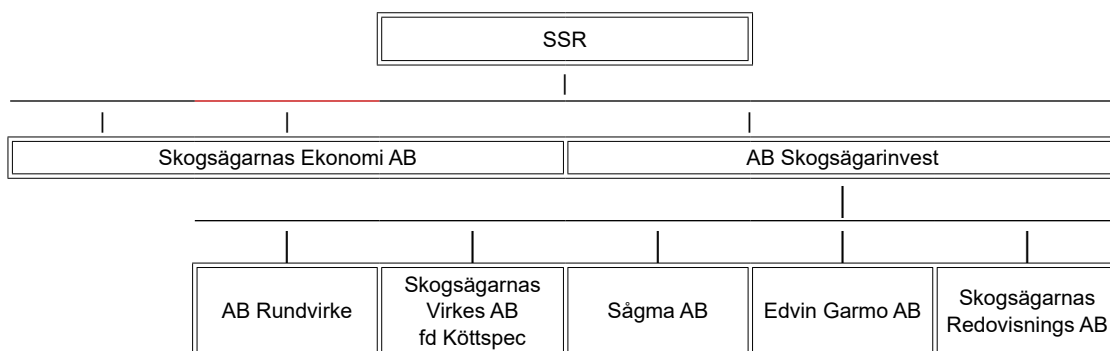
1982 säljer Edvin Gardmo AB sin fastighet i Sundsvall till Birstaverken AB. Därmed blir Edvin Gardmo ett vilande bolag.

AB Skogsägarinvest återköpte 1982 företagen AB Rundvirke, Sågma AB och Edvin Gardmo AB från AB Dendro, som ombildades till Skogsägarnas Redovisnings AB.

SSR säljer Skogsägarnas Virkes AB till AB Skogsägarinvest.

Skogsägarnas Redovisnings AB aktiverades under 1982 för att bedriva virkeshandel.

Koncernen vid 1982 års utgång

1983 sålde SSR Skogsägarnas Ekonomi AB till AB Skogsägarinvest. Vid fusion uppgår dotterbolaget i AB Skogsägarinvest, som byter namn till Skogsägarnas Ekonomi AB (Skogek).

1983 sålde Skogek Skogsägarnas Redovisnings AB till AB Rundvirke. 1984 bytte Skogsägarnas Redovisnings AB namn till Sågma AB. I december 1984 uppgick Sågma AB i AB Rundvirke.

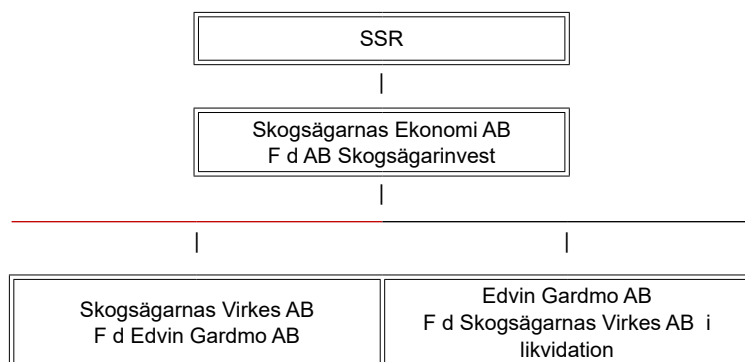
Aktiekapitalet i Edvin Gardmo AB sattes ned från 500.000 kr till 50.000 kr. Edvin Gardmo AB bytte namn till Skogsägarnas Virkes AB.

Sågma AB bytte namn till Skogsägarnas Redovisnings AB och såldes till Värmlands Skogsägare och Västra Sveriges Skogsägare.

Skogsägarnas Virkes AB bytte namn till Edvin Gardmo AB och likviderades 1985.

I december 1984 såldes AB Rundvirke till Ljusne Kätting.

Koncernen vid 1984 års utgång

Bilaga 4:

Stämmodokumentet

”LRF Jord och Skog”

Sammanläggningen av LRF och Skogsägarnas Riksförbund.

Inledning

Svensk skogsnäring står inför stora utmaningar. Konkurrensvillkoren är sämre än omvärldens. Ny lagstiftning både försvårar och fördyrar för skogsbruket.

Samtidigt står skogsbruket i en situation där behovet av investeringar i effektivitetshöjningar, strukturförändringar, produktutveckling och marknadsföring gör sig alltmer påmint.

En huvuduppgift är att få fler skogsägare att inse vikten av engagemang och samverkan avseende såväl virkesmarknad som näringspolitik. Fler medlemmar i skogsägarföreningarna och i LRF ger större kraft på marknaden och i politiken.

En annan uppgift är att gemensamt verka för att myndigheter, politiker och allmänhet inser skogsnäringens villkor och därmed ge förutsättningar för bättre konkurrensvillkor. Det gäller att nå ut till kommunerna, staten och till EU i Bryssel.

En tredje uppgift är att bereda vägen för ökad användning av trä, papper och skogsenergi. De europeiska konsumenternas attityd måste påverkas och vändas. Rädslan för att skogarna tar slut måste ersättas med insikten om att skogsproduktionen är uthållig och naturanpassad och att användningen av skogsprodukter är till miljömässig fördel, ty stål, plast och andra ändliga material kan då sparas.

Ett gemensamt agerande lokalt, centralt och internationellt från LRF Skogsägarna och LRF:s övriga organisationer bör kunna ge den effektivitet och slagkraft som erfordras.

Utgångspunkter

Styrelsen i Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Skogsägarnas Riksförbund har överenskommit om att föreslå respektive stämma att besluta om ett samgående mellan förbunden.

Avsikten är att genomföra en kraftsamling i intressebevakningen för det svenska familjeskogsbruket genom en samordning av förbundens resurser.

LRFs specialistkompetens inom ett stort antal områden – t. ex. skatter, juridik, försäkringar, opinionsbildning – kommer att på ett effektivare sätt kunna ställas till skogsägarföreningarnas medlemmars förfogande. En utvidgad samverkan i medlemsaktiviteter kommer att stärka såväl skogsägarföreningarna som LRF.

För både LRF och skogsägarföreningarna är det av största vikt att den nya verksamheten inom LRFs ram får en tydlig ”Skogsägare”-profil, d.v.s. blir en stark och tydlig företrädare för det svenska familjeskogsbruket.

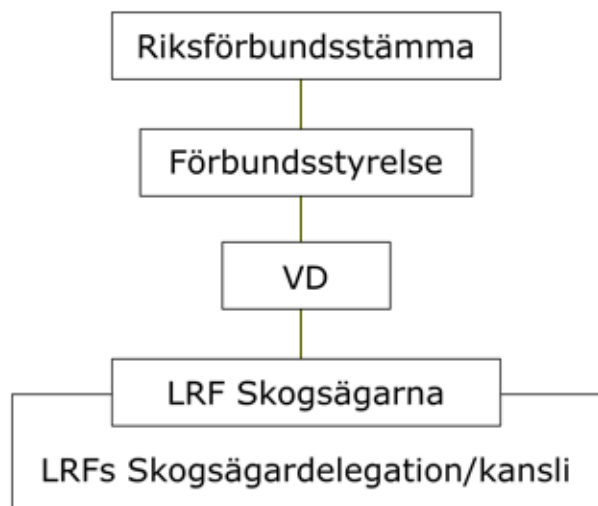
Med en slagkraftig organisation och välavvägd verksamhetsinriktning bör en klar förstärkning av intressebevakningen för familjeskogsbruket kunna uppnås.

Sammanläggningen med Skogsägarnas Riksförbund sker tekniskt så att Lantbrukarnas Ekonomi AB tar över verksamheten i Skogsägarnas Ekonomi AB, SEAB, med dotterbolag, MBL-åtgärder, information och förhandling, skall infogas vid lämpliga tillfällen i beslutsprocessen.

Organisation

Den skogliga intressebevakningen och de skogliga aktiviteterna kommer att ske inom en skoglig enhet benämnd LRF Skogsägarna. Formellt tillhör den LRF förbundskansli och utgörs av LRFs skogsägardelegation med ett kansli som svarar för den dagliga verksamheten. Kansliet leds av en skogsdirektör som

Organisationsbild fusionen 1999

ingår i LRFs ledningsgrupp och är föredragande i skogsfrågor i LRFs förbundsstyrelse och i skogsägardelegationen.

I det externa arbetet kommunicerar skogsägardelegationen och dess kansli under beteckningen LRF Skogsägarna. LRF får genom sammanslagningen rätt att utnyttja Skogsägarnas logotyp.

Den huvudsakliga verksamheten kommer att vara skoglig näringspolitik samt andra närliggande skogliga aktiviteter (t. ex. FoU, utbildning, skogscertifiering). Arbetet kommer att ske i nära samverkan och samarbete med LRFs olika näringspolitiska resurser. Det är därför mest ändamålsenligt att lokalisera medarbetarna i skogsägardelegationens kansli tillsammans med personalen inom LRF Näringspolitik, som är den organisationsenhet inom LRF som samlat har ansvar för LRFs intressebevakning och näringspolitiska aktiviteter.

LRFs Skogsägardelegation

Genom inrättandet av en skogsägardelegation markeras att skog har en tydlig plats i LRFs arbete. Delegationen stadgebinds.

Delegationen är ett forum för skogsägarföreningarna. Delegationen är skogsägarföreningarnas och familjeskogsbrukets ansikte utåt i skogliga frågor och företräder LRF i skogliga frågor på nordisk, europeisk och internationell nivå. I det skogliga näringspolitiska arbetet har skogsägardelegationen en central roll som beredande och rådgivande organ till LRFs riksförbundsstyrelse i frågor av principiell och övergripande betydelse. Delegationen har det strategiska ansvaret för prioriteringen av arbetsinriktningen och intagandet av positioner inom skogsenhetens ansvarsområde.

Den skall bestå av ordföranden i varje skogsägarförening plus högst tre ledamöter därutöver som nomineras av delegationen. Vid förfall för ledamot kan ersättare inträda. Delegationen utses av LRFs riksförbundsstyrelse. Till delegationen adjungeras en representant för LRFs förbundsstyrelse.

Delegationen utser inom sig ordförande. Ordföranden i delegationen skall vara ledamot av LRFs förbundsstyrelse och valet anmäls på LRFs riksförbundsstämma på samma sätt som ordförandena i Svensk Mjölk, Swedish Meats, SLR och Landshypotek. Ordföranden arvoderas i särskild ordning för detta uppdrag. För uppdrag för LRFs och skogsägar-

delegationens räkning utgår sedvanligt dagarvode. Delegationen har sammanfattningsvis LRF-styrelsens uppdrag att agera i skogsfrågor.

Skogsägarrörelsen samlas till ett årligt skogsting.

Verksamheten

Genom nya ”LRF jord och skog” skapas förutsättningar för att gemensamt utveckla former för att engagera nya medlemsgrupper bland utbor. Skogsägarföreningarna har liksom tidigare det fulla ansvaret att driva medlemsfrågorna kopplade till den övriga verksamheten.

LRF Medlem kommer att i samverkan med LRF Skogsägarna ge föreningarna en målgruppsanpassad service. Detta bör i stor utsträckning ske i projektform. Projektstödet förutses lämnas inom ramen för ordinarie resurser inom LRF Medlem och LRF Skogsägarna. Det är naturligt att diskutera omfattningen av utboverksamheten med skogsägardelegationen och skogsägarföreningarna.

Den planerade verksamheten inom Skogsägarnas Ekonomi AB, SEAB, för 1999 fortsätter i huvudsak enligt plan och finansieras med de serviceavgifter som löpande betalas av skogsägarföreningarna till SEAB. Samtidigt sker en successiv samordning av kansliarbetet med LEAB under hösten. Detta arbete bedrivs skyndsamt och skall vara helt klart inför år 2000. Under hösten sker sedvanlig verksamhetsplanering och budgetarbete inom ramen för LRFs normala planeringsarbete. De serviceavgifter, ca 16 mkr per år, som nu betalas till SEAB, upphör från år 2000.

Det har ansetts angeläget att under ett inledningskede av två år genomföra vissa strategiska åtgärder i syfte att stärka familjeskogsbrukets ställning och de enskilda skogsägarnas situation. Det förutsätts att de närmaste årens uteblivna serviceavgifter till Skogsägarnas Riksförbund (16 mkr/år) används till offensiva marknadsinsatser, näringspolitiska aktiviteter och utboverksamhet.

Efter beslutet om sammanslagningen vidtas vissa konkreta åtgärder för att markera det nya. Utvecklingen av Vi Skogsägare samt ett konkret försäkringserbjudande till de nuvarande medlemmarna i skogsägarföreningarna är exempel på detta.

Resurser och finansiering

För den skogliga verksamheten bedöms att en resursförstärkning, som uppskattas till ca 6 årsarbetskrafter, behövs.

För LRFs budget beräknas kostnaderna för LRF Skogsägarnas verksamhet motsvara de serviceavgifter som skogsägarföreningarna idag betalar till LRF, dvs. ca 8 mkr. I samband med årsbudgeten görs en samlad bedömning av kostnaderna. Verksamhet utöver kostnadsnivån ca 8 mkr får finansieras i nedan angiven ordning.

Samordningen av förbundens verksamhet skapar förutsättningar för en aktiv medlemsvärning av LRF-medlemmar bland skogsägarna. Nettoeffekterna av detta resurstillskott tillgodogörs den skogliga verksamheten vid verksamhetsplaneringen. Därutöver kan skogsägarföreningarnas serviceavgifter anpassas till de bedömda behoven.

Tidsplanering

Den formella sammanslagningen sker den 1 juli 1999. Under perioden juli-december sker kanslimässigt det praktiska rationaliserings- och omstruktureringsarbetet. En samlad verksamhetsplanering och budget för jord- och skogsbrukets intressebevakning skall göras under hösten. Från 1 jan 2000 skall samordningen vara helt genomförd och den skogliga intressebevakningen och nätverksbyggande vara en naturlig del av LRF:s verksamhet.

Källförteckning

Årsredovisningar för Skogsägarföreningarnas Riksförbund, Sveriges Skogsägarföreningars Riksförbund och Skogsägarnas Riksförbund (1932 – 1999)

Styrelse- och arbetsutskottsprotokoll för ovanstående förbund (1932 – 1999)

Protokoll för LRF:s Skogsägardelegation 1999 – 2010

Skogsbönder går samman. Sveriges Skogsägarföreningars Riksförbund (1957)

Skogsägareföreningarna i ett historiskt perspektiv. Bengt Andersson, Jan Häckner och Lars Lönnstedt. Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund (1980)

Skogsägarföreningarnas utveckling efter krisen i slutet av 1970-talet – en analys av förändringar och trender. Examensarbete nr 87, 2012. Sveriges Lantbruksuniversitet. (På uppdrag av LRF Skogsägarna).

